

**TYÖVÄEN
TALOUDELLINEN
TUTKIMUSLAITOS**

TUTKIMUSSELOSTEITA 28

SEPPO LAAKSONEN

**VILJELMISTÄ JA VILJELIJÖIDEN TYÖSTÄ JA TULOISTA
1980-LUVUN ALUSSA**

HELSINKI 1984

TYÖVÄEN TALOUDELLINEN TUTKIMUSLAITOS

TUTKIMUSSELOSTEITA 28

SEPPO LAAKSONEN*

VILJELMISTÄ JA VILJELIJÖIDEN TYÖSTÄ JA TULOISTA

1980-LUVUN ALUSSA

* Valtiot. lis. Seppo Laaksonen toimi Työväen taloudellisessa tutkimuslaitoksessa 1.10.1982-30.9.1983 projektitutkijana tehtävänänsä osallistua maa- ja metsätalousministeriön rahoittamaan ns. tulotasoprojektiin. Projektin tarkoituksena on vertailla viljelijäväestön ja teollisuustyöntekijöiden tulotasoa ja siihen osallistuvat Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos, Tilastokeskus, Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos ja Työväen taloudellinen tutkimuslaitos. Projektille on annettu määräaikaa vuoden 1985 loppuun.

TTT:n tutkimusselosteina 27 ja 29 ilmestyvät lisäksi Laaksosen kirjoitukset Maatalousyrittäjien ja teollisuustyöntekijöiden tulot, kulutus ja kestokulutustavaroiden omistus vuonna 1981 ja Teollisuustyöntekijöiden asema tulo- ja työaikatilastojen mukaan 1980-luvun alussa. Nämä tutkimusraportit julkaistaan TTT:n osuutena tulotasoprojektista eikä projektin johtoryhmä ole niitä käsitellyt.

Maaliskuu 1984

ISBN 951-9281-40-1

ISSN 0357-9603

S i s ä l l y s l u e t t e l o

	Sivu
1. JOHDANTO	1
2. VILJELMÄT	3
- Tuotantosuunta	
3. VILJELIJÄT	11
4. TYÖAIKA	16
5. MAATALOUSTULO MUIDEN TULOJEN OSANA	31
- Maataloudesta saadun tulon osuus	
- Veronalaiset tulot väestölaskenta 1980:n mukaan	
6. MAATALOUDEN PUHDAS TULO MYTT:N MUKAAN	38
- Peltoalan mukainen, tuotantosuunnittainen ja alueellinen jakauma	
- Vakiointiin perustuvia lisätarkasteluja	
- Varsinaiset puhtaan tulon jakaumat	
7. MAATALOUSTULON OSATEKIJÖISTÄ	49
- Bruttotulot	
- Menot	
8. YHTEENVETO	56
- Palkatun työvoiman palkkavertailu	
- Puhdas tulo työaikayksikköä kohti	
- Järkiperaisesti hoidetut ja viljelijäperheelle täystyöllisyyden antavat viljelmät	
LÄHDELUETTELO	65
LIITE 1: Muutamia painotuksen vaikutusta valaistavia puhdasta tuloa koskevia esimerkkejä	67
LIITE 2: Näkökohtia täystyöllisen viljelijän vuosityöajan määrittelyä varten	69

1. JOHDANTO

Vuoden 1982 alussa voimaan tulleen maataloustulolain 6 §:n mukaan maataloustuloneuvotteluissa "on otettava huomioon järkiperäisesti hoidetulta ja viljelijäperheelle täystyöllisyyden antavalta viljelmältä maataloudesta saatu vuositulo ja ammattitaitoisen teollisuustyöntekijän vuositulo sekä näiden kehitys". Tämän tutkimusraportin tarkoituksena on valottaa tähän vertailuun liittyviä ongelmia erityisesti lain tarkoittaman viljelmän määrittelyn osalta.

Vertailun tekee ongelmalliseksi nimenomaan se, että Suomen eri viljelmät ja viljelijät poikkeavat toisistaan hyvin paljon. Valtaosa viljelmistä on pieniä, joskin keskimääräinen tilakoko on kasvanut osin luonnollista tietä, osin poliittisten päätösten seurauksena. Myös maan eri osat ovat erilaisia kasvuolosuhteiltaan ja tuotantotavoiltaan. Viljelijöiden keski-ikä tiedämme huomattavasti normaalia tuotantotoiminnassa mukana olevaa väestöä korkeammaksi. Viljelytyö on lisäksi toisille vain sivutyö tai harrastus, toisille totista ahertamista toimeentulon saamiseksi, joten myös eri viljelmiltä saatavat tulot poikkeavat toisistaan hyvin paljon.

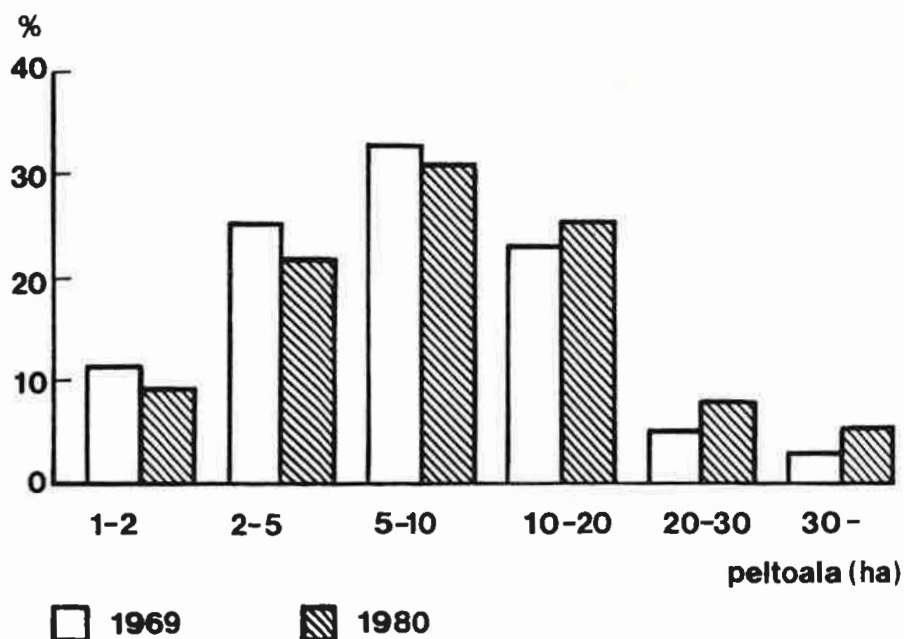
Monet viljelmien erilaisuuksien yleiset piirteet tunnetaan melko hyvin. Tämän selvityksen tarkoitus on pyrkiä tuomaan esille peruspiirteiden ja varsin yleisesti tunnettujen erilaisuus- eli jakaumatietojen lisäksi eräitä vähemmän tunnettuja ja kirjoittajan käsityksen mukaan tärkeitä erilaisuuksien erityispiirteitä. Viljelmien ja viljelijöiden erilaisuus nimittäin lienee tulevaisuuden maatalouspoliittisessa päätöksenteossa vaikeimpia ongelmia. Pelkästään keskiarvoihin perustuva päätöksenteko voi helposti johtaa moniin hankaluuksiin. Keskiarvoviljelijöitä ei nimittäin ole kovin paljon. Tässä suhteessa viljelijät poikkeavat esimerkiksi vakinaisessa työssä olevasta palkansaajaväes-

maatalouskeskukset. Eniten maatalan pinta-alasta oli peltoa Varsinais-Suomessa (40,5 %), Uudellamaalla (37,0 %) ja Hämeen läänissä (35,1 %).

Viljelyksessä oleva peltoala vaihtelee käytettävissä olevien luokitustenkin mukaan erittäin paljon. Etelä- ja Länsi-Suomessa peltoalan osuus on suuri, Pohjois- ja Itä-Suomessa pieni. Pinta-aloittaisista tiedoista ei ole käytettävissä sisäisiä jakaumia, mutta ilmeisesti näissäkin jakaumat olisivat melko vinoja. Esimerkiksi alle 5 peltohehtaarin tiloilla oli keskimäärin muuta maata 93 %, mutta vaihtelut lienevät varsin suuret mm. alueellisesti tämänkin ryhmän sisällä.

Maamme viljelmien koko oli vuonna 1980 keskimäärin noin 12 peltohehtaaria. Kuvio 1 kertoo tästä vuosilta 1969 ja 1980 maatilahallituksen ja tilaston mukaisen jakauman. Noin 62 % tiloista oli vuonna 1980 alle 10 peltohehtaarin suuruisia, kun vastaava luku oli vuonna 1969 69,5 %, joten tilakoko on hiukan kasvanut.

Kuvio 1. Maatilojen jakautuminen viljelyksessä olevan peltoalan mukaan vuosina 1969 ja 1980 (%).

Pieniä "viljelytiloja" on erityisesti pohjoisessa (Lapin ja Kainuun maatalouskeskuksissa alle 10 peltotehtaarin tiloja oli noin 85 %) ja suuria Uudellamaalla ja Varsinais-Suomessa (vastaavat luvut 40 - 45 %).

Maatilahallituksen tilastoissa on tiloiksi luettu 1 - 1,9 peltotehtaarin tilat, vaikka niitä on vaikea sellaisiksi katsoa. Tilastokeskuksen tuottamassa maatilatalouden yritys- ja tulotilastossa (MYTT) lähdetään liikkeelle vähintään 2 peltotehtaarin tiloista. Suurta merkitystä tällä erolla ei kokonaisuuden kannalta kuitenkaan ole, jos kumpaakin tilastoa tutkitaan samoja tilaryhmiä käyttäen. Yli 2 peltotehtaarin tilojen jakaumakin poikkeaa jonkin verran näissä tilastoissa toisistaan. Nämä on hyödyllistä esittää, koska molempia tilastoja käytetään myöhemminkin tässä raportissa:

Taulukko 1. Tilojen peltotalan mukaisia jakaumia kolmen eri perusteen mukaan 1980 (%)

Peltotala	Maatilahallitus	Yritys- ja tulotilasto	
		Kaikki	Luonnolliset henkilöt
2 - 4,9	23,9	21,1	20,0
5 - 9,9	33,9	33,8	33,3
10 - 19,9	27,8	29,6	30,7
20 - 29,9	8,6	9,3	9,8
30 - 49,9	4,3	4,6	4,8
50 - 99,9	1,3	1,3	1,3
100 -	0,2	0,2	0,2

Jakaumien erot ovat suhteellisen pieniä eikä niillä liene merkittävää vaikutusta tuloksiin. Muiden kuin luonnollisten henkilöiden omistamia tiloja oli 15,4 %. Näistä eniten kuului verotusyhtymille tai kuolinpesille ja loput, varsin pieni osa, yhdistyksille, kunnille, valtiolle tai seurakunnille. Eniten muiden kuin luonnollisten henkilöiden tiloja oli yli 100 peltotehtaarin tiloista (36 %) ja 2 - 4,9 peltotehtaarin tiloista (20 %), vähiten taas 20 - 29,9 peltotehtaarin tiloista (11 %).

Tilakoon suurentuminen ei ole merkinnyt maamme viljellyn peltotalan kasvua, vaan vähennystä: vuodesta 1969 vuoteen

1980 on maatilojen koko maa-ala vähentynyt 16,5 % ja peltoala 8 %. Samana aikavälinä tilojen määrä vähentyi noin 297 000:sta noin 225 000:een eli 24 %.

Tuotantosuunta

Viljelmien tuotantosuunnalla on tärkeä merkitys myös tulojen kannalta. Tuotantosuunnan esille saaminen on kuitenkin ongelmallista, koska siinä voidaan käyttää eri kriteerejä. Seuraavassa esitetään eri tilastoissa käytettyjä kriteerejä ja niillä saatuja tuloksia:

1. Maatilatalouden yritys- ja tulotilasto (MYTT) käyttää maatalouden bruttotuloja ryhmittelyn perustana. Ao. tuotantosuunnalta tulee saada bruttotuloista tietty osuus (60 - 100 % tai 80 - 100 %). Tätä määrittelyä voidaan pitää objektiivisena, mutta se on altis satunnaismuutoksille: peräkkäisinäkin vuosina voi suunta vaihtua ilman näkyvää tuotantotavan muutosta.

Otannan käyttäminen voi myös aiheuttaa ongelmia, kuten taulukon 2 vertailu osoittaa.

Taulukko 2. Maatilojen tuotantosuunnittainen jakauma (%)
MYTT:n kolmen eri estimointitavan mukaan
(ks. julkaisutaulukko E2)

Estimointiperuste	Tuotantosuunnat (60 - 100 prosentin osuus bruttotuloista)					
	Nauta- karja	Sika	Siipi- karja	Vilja	Muu kasv. vilj.	Muut
"Summapohjainen"	36,9	3,4	1,3	7,2	2,2	49,0
Aluepohjainen	37,2	3,9	1,5	7,1	2,3	48,0
Tilasuuruusluokittainen	44,8	3,3	1,2	6,0	2,1	42,6

Pyrittäessä otoksen avulla estimoimaan perusjoukon jakaumaa, on MYTT eri yhteyksissä käyttänyt eri kriteereitä. Varasti ei voida sanoa, mikä kriteeri antaa parhaan tuloksen. Saattaisi kuitenkin uskoa, että tuotantosuunta suoraan

estimoimaan pyrkivä "summapohjainen" antaisi parhaat estimaatit. Tilasuuruusluokitukseen perustuva poikkeaa joka tapauksessa huomattavan paljon kahdesta muusta. Sille pohjalle rakentuviin tuloksiin lienee suhtauduttava varauksellisemmin. Näiden tuotantosuuntien määriä koskevien erilaisten tulosten ei kuitenkaan tarvitse heijastua samalla tavalla muihin, esimerkiksi tuloja koskeviin tietoihin. Ainakaan yhtä suuria virheitä niissä ei keskimäärin esiintyne. Ongelma vaatisi Tilastokeskuksen puolelta lisätutkimuksia.

MYTT:n mukaisella tuotantosuuntajaolla tarkastellaan taulukon 3 avulla tuotantosuunnan vaihteluita alueellisesti ja tilasuuruusluokittain. Alueista Etelä-Suomi sisältää Uudenmaan, Turun ja Porin, Ahvenanmaan, Hämeen ja Kymen läänit, Sisä-Suomi Mikkelin, Pohjois-Karjalan, Kuopion ja Keski-Suomen läänit, Pohjanmaa Vaasan läänin ja Pohjois-Suomi Oulun ja Lapin läänit. Jaottelu vastaa mm. ns. kirjanpitotilojen käyttämää luokitusta (ks. esim. MTTL 1982).

Taulukko 3. Tilojen suhteellinen jakautuminen tuotantosuuntiin neljällä suuralueella ja tilasuuruusluokittain MYTT:n mukaan vuonna 1980 (alueen keskimääräinen tilojen osuus koko maan tilojen määrästä = 100)

	Nauta- karja	Sika	Siipi- karja	Vilja	Muu kasv. vilj.	Muut
Etelä-Suomi	75	160	151	169	115	103
Sisä-Suomi	134	56	36	23	56	93
Pohjanmaa	95	166	149	134	131	89
Pohjois-Suomi	108	7	28	24	100	115
2 - 4,9 ha	58	18	102	70	141	156
5 - 9,9 ha	107	54	112	85	75	98
10 - 19,9 ha	127	123	83	101	103	70
20 - 29,9 ha	108	246	90	117	92	75
30 - 49,9 ha	78	319	135	221	88	87
50 - 99,9 ha	35	274	110	371	133	127
100 - ha	17	139	69	415	42	155

Etelä-Suomessa oli suhteellisesti runsaimmin viljajaloja, sen jälkeen sikajaloja ja siipikarjajaloja, mutta vähän nautakarjajaloja. Pohjanmaa oli samantapainen, joskin sika-

tiloja oli suhteellisesti eniten. Sisä-Suomessa oli erityisen paljon nautakarjatiloja, mutta hyvin vähän viljatiloja. Pohjois-Suomessa oli eniten sekatiloja (= muut tilat), erityisen vähän sikatiloja, mutta hyvin vähän myös viljatiloja ja siipikarjatiloja.

Pienimmät, alle 5 hehtaarin tilat, olivat suuressa määrin sekatiloja tai muita kasvinviljelytiloja kuin viljatiloja. Sikatiloja oli erityisen vähän eikä kovin paljon nautakarjatilojakaan. 5 - 10 hehtaarin tilojen jakauma oli huomattavasti tasaisempi, mutta sikatiloja oli edelleen varsin vähän, mutta siipikarjatilojen osuus painottui jonkin verran. 10 - 20 hehtaarin tiloissa painottuivat nautakarja ja sikatilat, mutta sekatilojen osuus laski. 20 - 30 hehtaarin tiloista oli erityisen paljon sikatiloja, mutta sekatiloja nytkin aika vähän. 30 - 50 hehtaarin tiloilla oli erikoistuttu eniten sikatalouteen ja viljanviljelyyn, mutta nautakarjatiloja oli aika vähän. 50 - 100 hehtaarin tilojen erikoistuminen oli kasvanut edelleen: viljanviljely ja sikatalous olivat hyvin painottuneet, mutta nautakarjaan oli erikoistuttu hyvin vähän. Yli 100 hehtaarin tilat olivat vielä edellisistä enemmän viljanviljelyyn erikoistuneita, mutta myös sekatilojen määrä oli huomattava, sikatilojakin oli keskimääräistä enemmän, mutta nautakarjatiloja erittäin vähän.

2. Tulonjakotilasto käyttää vastausten perusteella määrättävää tuotantosuuntaluokittelua, joka ilmenee taulukosta 4.

Taulukko 4. Viljelijätalouksien jakauma (%) pääasiallisen tuotantosuunnan mukaan vuonna 1979

	Kaikista	Varsinaisista	Osa-aikaisista
Kotieläintalous	72,6	81,6	45,3
Kasvinviljely	21,1	14,6	40,7
Erikoisviljely	1,0	0,5	2,7
Metsätalous	4,3	3,0	8,5
Muu	1,0	0,3	2,9

Luokitus poikkeaa selvästi MYTT:n käyttämästä eikä tuloksia juuri voida verrata. Uutta tietoa tuo osa-aikaisista kertova sarake, joka osoittaa kotieläinten pidon olevan osa-aikaisilla selvästi vähäisempää kuin varsinaisilla viljelijöillä. Myös metsätalous korostuu. Tätä tietoa ei muista tilastoista saakaan. Taulukon mukaan voidaan myös päätellä, että varsin pienelle osalle viljelijätalouksista metsätalous on ensisijainen toimeentulonlähde.

3. Tuotantosuunta voidaan määritellä myös siten, että tila sijoitetaan aina ao. ryhmään, jos se on saanut suunnan mukaista tuloa tarkasteltavan vuoden aikana. Tässä luokittelussa on ongelmana se, että tila voi kuulua samanaikaisesti useampaan ryhmään. Tälle pohjalle rakentuvia tuloksia voi koota myös MYTT:stä, jossa on esitetty tietoja, kuinka moni tila on saanut mistäkin tuotteesta tuloa. Esimerkiksi vuonna 1980 maidosta oli saanut tuloa 52,7 % tiloista. Naudalle luku oli 57,9 %, sialle 8,6 %, siipikarjalle 8,8 %, rukiille 7,1 %, ohralle 19,3 %, vehnälle 8,3 %, kauralle 15,4 % ja perunalle 9,9 %.

Samalta pohjalta voidaan muodostaa laajempia tilaryhmiä. Seuraavat luvut ovat Hassisen (1980) tutkimuksesta vuodelta 1977:

Kotieläintilat	
- Lypsykarjatilat	44 %
- Sikataloustilat	7 %
- Kanataloustilat	13 %
Kotieläimettömät tilat	44 %

4. Maatalouden kannattavuustutkimuksen eli ns. kirjanpito-tilojen (lukumäärä yhteensä alle 1 000) tuotantosuuntaluokitus taas on seuraava (ks. esim. MTTL 1982):

a) Kotieläintilat:

Nautakarjatiloihin luetaan sellaiset tilat, joilla nautakarjatuoton osuus maatalouden kokonaistuotosta on vähintään 80 % (nautakarjatilat I) tai 60 - 80 % (nautakarjatilat II).

Sikatiloihin luetaan vastaavasti ne tilat, joilla sika-taloustuoton osuus on 35 %.

Muut kotieläintilat ovat näiden ulkopuolelle jääneitä kotieläintuotantoa harjoittavia tiloja.

b) Kasvinviljelytilat:

Viljatiloihin luetaan ne tilat, joilla viljatuoton osuus kokonaistuotosta on vähintään 45 %.

Muihin kasvinviljelytiloihin luetaan viljatilojen ulko-puoliset kasvinviljelytilat.

Kirjanpito-tilojen (lyhennys KP) tuotantosuuntien määrittely muistuttaa MYTT:n määrittelyä. MYTT:n bruttokäsite on lähellä tuottokäsitettä. Sen sijaan bruttotulojen (MYTT) ja tuottojen (KP) osuudet poikkeavat toisistaan muissa paitsi nautakarjatiloihin: kirjanpito-tiloilla vaaditaan pienempiä osuuksia ao. tuotantosuunnalta, jotta ne katsotaan erikois-tuneiksi. Siten sikatiloja ja viljatilajoja pitäisi kirjan-pitotiloista olla enemmän kuin MYTT:n tiloista. Kirjanpito-tilat eivät kuitenkaan muodosta edustavaa näytettä maan kai-kista tiloista, joten tällainen vertailu ei ole mahdollista. Taulukossa 5 esitetään tältä osin eräitä vertailutietoja.

Taulukko 5. Kirjanpito-tilojen ja MYTT:n tilojen yhteenso-pivuus suuralueittain ja tuotantosuunnittain 1980 (indeksi = 100, mikäli ko. osuus molem-mista aineistoista on sama; sitä suuremmat luvut osoittavat kirjanpito-tiloja olevan vas-taavasti enemmän ja pienemmät vähemmän)

	Nautakarja-tilat	Sika-tilat	Muut tilat	Yhteensä
Etelä-Suomi	190	310	70	120
Sisä-Suomi	130	500	23	87
Pohjanmaa	90	210	16	54
Pohjois-Suomi	270	1 400	19	124
Yhteensä	170	320	43	-

Vaikka joidenkin indeksilukujen "herkkyys" on aika suuri, voidaan todeta, että sikatilat ovat hyvin selvästi yliedus-

tettuja kirjanpito-tiloilla ja erityisesti Pohjois-Suomessa. Myös nautakarjatilat ovat "liian yleisiä". Muut tilat kattavat tässä viljatilat, muut kasvinviljelytilat, siipikarjatilat ja sekatilat. Niiden osuus kirjanpito-tiloilla on hyvin vähäinen. Alueellisesti näyttäisivät sekä Etelä- että Pohjois-Suomi ylliedustetuilta, erityisesti Pohjanmaahan verrattuna.

3. VILJELIJÄT

Vuonna 1980 oli Suomessa väkeä 4 787 000. Samana vuonna 1.11. toimeenpannun väestölaskennan mukaan oli viljelmillä eläviä ihmisiä, so. viljelijöitä ja heidän perheenjäseniään 615 000. Tämä on 12,8 % koko väestöstä. Viimeksi mainitusta ryhmästä oli viljelijöitä 203 201 eli 33,1 %. Viljelijöistä oli ammatissa toimivia 137 500 eli 67,7 %. Kaikkia ammatissa toimivia oli samaan aikaan 2 222 000 eli heistä oli viljelijöitä 6,2 %. Ammatissa toimivista 100 200 henkilöä toimi maa-, metsä- ja kalatalouden sekä metsästyksen alalla. Tämä on 72,9 % ammatissa toimivista viljelijöistä ja 4,5 % kaikista ammatissa toimivista.

Viimeksi mainitun luvun voidaan katsoa lähinnä vastaavan pääasiallisesti maa-, metsä- ja kalataloudesta sekä metsästyksestä (kalatalouden ja metsästyksen merkitys tässä ryhmässä pieni) toimeentulevien osuutta kaikista ammatissa toimivista. Lukua voidaan pitää varsin pienenä. Sen sijaan koko väestöstä lähes 13 % sai ainakin osittain toimeentulonsa tältä alalta.

Sukupuolijakauma kertoo, että kaikista viljelijöistä ja heidän perheenjäsenistään oli miehiä 53,7 %, mutta viljelijöistä sen sijaan 84,3 %. Ammatissa toimivista viljelijöistä miehiä oli 91,1 % ja ammatissa toimivista maa-, metsä- ja kalatalouden sekä metsästyksen aloilla toimivista 91,4 %.

Maatilahallituksen julkaisema maatalouden vuositilasto lähestyy samaa asiaa vähän eri pohjalta. Se käyttää käsitettä "maatiloilla vakinaisesti työskentelevä". Tällaisia henkilöitä oli 448 700 vuonna 1980. Näistä viljelijäperheen jäseniä tai sukulaisia oli 95,7 % ja loput palkattuja. Viljelijöitä ja heidän puolisoitaan oli 321 500. Näistä oli miehiä 52,6 %, kun kaikista maatiloilla työskentelevistä oli miehiä 54,9 %. Maatilahallituksen lukujen vertaaminen ei erilaisesta lähestymistavasta johtuen ole suoraan mahdollista väestölaskennan tietoihin: ne täydentävät toisiaan.

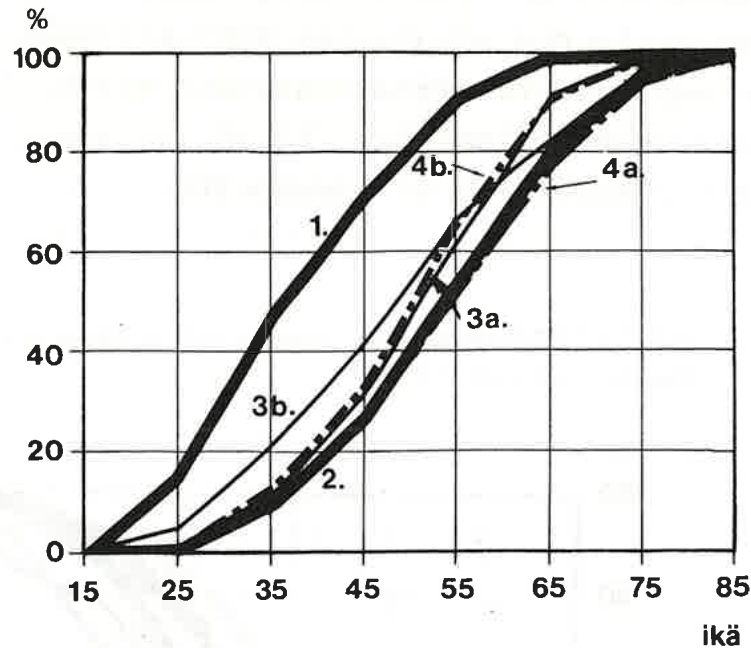
Maatilahallituksen tilaston mukaan oli vuonna 1980 keskimäärin jokaisella maatilalla 2,0 vakinaisesti työskentelevää henkilöä. Vähiten tilaa kohti oli Lapissa (1,3 henkilöä) ja eniten Hämeessä (2,4 henkilöä). Näitä lukuja selittävät parhaiten tilojen koot, mutta täysin johdonmukaisia ne eivät tässä suhteessa ole. Työaikapanostietojen yhteydessä luvussa 4 palataan tähän kysymykseen tarkemmin.

Viljelijöiden ikää koskevia tietoja on useissa eri tilastoissa. Taulukkoon 5 on koottu tärkeimpiä näistä. Kuvio 2 täydentää osaltaan taulukkoa.

Taulukko 5. Viljelijöiden ikää koskevia vertailutietoja vuodelta 1980 tai 1979 eri tilastojen mukaan (%)

Tilasto	Ikäryhmät (vuosia)							Yh
	alle 25	25-34	35-44	45-54	55-64	65-74	yli 74	
(Kaikki työlliset	15,4	31,9	24,2	19,2	8,9	0,6	-)	100
MYTT	0,7	8,4	16,5	27,8	26,7	15,9	4,2	100
Tulonjakotilasto (1979)	2,1	11,8	18,9	29,9	25,8	9,6	1,9	100
- Varsinaiset	1,2	10,4	18,7	31,4	28,8	8,4	1,0	100
- Osa-aikaiset	4,8	16,2	19,9	25,2	16,5	13,1	4,4	100
Väestölaskenta								
- Kaikki elinkeinot	1,2	9,5	15,8	25,8	25,3	17,0	5,4	100
- Maa- yms. talous	1,3	11,8	20,1	32,6	25,5	7,7	0,9	100
- Miehet	1,3	12,4	20,7	32,8	24,5	7,4	0,9	100
- Naiset	0,4	5,6	13,4	31,0	37,9	10,9	1,4	100

Kuvio 2. Viljelijöiden ja kaikkien työllisten ikä summa-
jakaumana vuonna 1980 tai 1979 (vrt. taulukko 5)

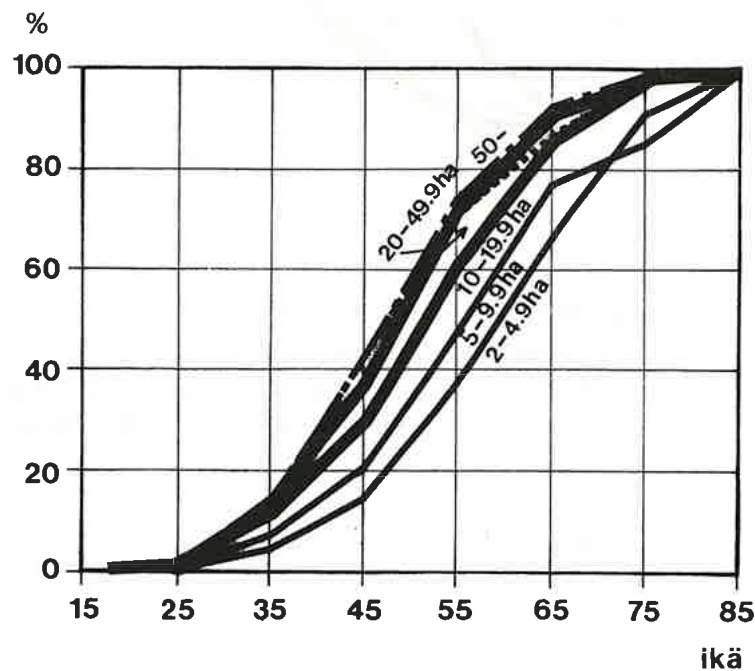
1. Kaikki työlliset
2. MYTT:n mukaiset viljelijät
3. Tulonjakotilaston mukaiset
 - 3a. varsinaiset viljelijät n.60-vuotiaaksi asti
 - 3b. osa-aikaiset viljelijät n.60-vuotiaaksi asti
4. Väestölaskennan mukaiset
 - 4a. kaikki viljelijät
 - 4b. maa- metsätalouden viljelijät

Viljelijäväestön ikärakenne poikkeaa melko täydellisesti kaikkien työllisten ikäjakaumasta. Viljelijöistä vain pieni osa on nuoria tai keski-ikäisiä, mutta vanhoja on runsaasti. Vähintään 65-vuotiaita oli viljelijöistä MYTT:n mukaan 20,1 %. Tulonjakotilaston varsinaisista viljelijöistä heitä sen sijaan oli vain 9,4 % ja väestölaskennan maa-, metsä- ym. talouden alalla 8,6 %. Viimeksi mainitut tilastot kertovat muutenkin todellisemmin "aitojen" viljelijöiden iän.

Osa-aikaisten ryhmässä on keskimääräistä enemmän sekä nuoria että vanhoja. Naisviljelijät, joita määrällisesti tosin on vähän, ovat erityisen yleisesti 45 - 64-vuotiaita, mutta varsin yleisesti myös tätä vanhempia. Selitys lie-
nee se, että miehen kuoleman jälkeen tilat jäävät joksikin aikaa ennen sukupolven vaihdosta naisleskille.

Tulokset kertovat, että MYTT:n ja väestölaskennan kaikkia elinkeinoja edustavien viljelijöiden ikäjakaumat ovat hyvin samankaltaisia. Vastaavasti väestölaskennan maa-, metsä- ym. taloutta edustavien viljelijöiden ja tulonjakotilaston varsinaisten (päätoimisten) viljelijöiden ikäjakaumat ovat samankaltaisia. Tässä suhteessa näiden tilastojen vertaamiselle on perusteita.

Kuvio 3. Viljelijöiden ikä summajakaumana peltoalan mukaan vuonna 1980.

Lähde: MYTT.

Kuviossa 3 on ikäjakaumaa tarkasteltu tilojen peltomäärän mukaan. Kertymä on pienemmillä tiloilla selvästi hitaampi kuin suuremmilla tiloilla. Poikkeuksen muodostavat 100 hehtaarin tilat, joilla kertymä on aluksi nopea - nuorehkoa väkeä riittää - mutta lopuksi hidas - tilanhoitajissa on kohtalaisesti myös vanhoja. Vähiten, noin 7 - 8 %, vähintään 65-vuotiaita on 20 - 100 hehtaarin tiloilla. Näitä tiloja viljelevien ikäjakauma vastaa melko hyvin taulukon 2 tulonjakotilaston varsinaisten viljelijöiden ja

väestölaskennan maa-, metsä- yms. talouden aloilla toimivien viljelijöiden ikäjakaumaa.

Viimeksi mainittua havainnollistavat myös taulukon 6 peltoalan mukaiset jakaumat maa-, metsä- yms. talouksien aloilla toimineista viljelijöistä suhteessa kaikkiin viljelijöihin. Nämä suhdeluvut kuvaavat karkeasti päätoimisten viljelijöiden määriä kussakin tilaryhmässä. Muitakin kriteerejä ja tätä ankarampia voidaan esittää (liite 2). Suhdeluvut osoittavat selvästi, että 20 - 100 peltohehtaarin tilat ovat varsin pitkälle päätoimisia. Yli 100 hehtaarin tiloilla osuus laskee eikä 10 - 20 hehtaarin tiloilla ole vielä kovin korkea. Kuitenkin kaikissa tilaryhmissä olisi tämän mukaan päätoimisia viljelijöitä. Kaikkia heistä ei kuitenkaan voitane pitää täystyöllisinä.

Taulukko 6. Maa-, metsä- ja kalatalouden sekä metsästyksen alalla toimivien viljelijöiden osuudet kaikista viljelijöistä peltoalan mukaan, %, lähde: vuoden 1980 väestölaskenta.

Peltoala (ha)

1 -	1,9	10,3
2 -	4,9	20,7
5 -	9,9	46,2
10 -	19,9	70,7
20 -	29,9	84,4
30 -	49,9	87,8
50 -	99,9	88,1
100 -		81,3
Yhteensä		49,3 (100 200 henkilöä)

Väestölaskennan yhteydessä on viljelijöitä kartoitettu muitakin muuttujia hyväksi käyttäen. Tässä yhteydessä on kiintoisaa esittää vielä kaksi näkökulmaa. Taulukko 7 kertoo tilaryhmittäin, kuinka paljon yli 150 työpäivää vuonna 1980 tehneitä viljelijöitä oli. Jakauma on varsin samannäköinen kuin taulukon 6 jakauma, joskin luvut ovat sitä vähän pienempiä. Tämä on luonnollista, edellyttäähän 150 työpäivää vuodesta melko suuren osan työajasta käyttämistä maa-, metsä- tms. talouden alalle. Tätä 150 työpäivän rajaa ei voi kuitenkaan pitää kovin ankarana, onhan normaali

teoreettinen (ilman sairaspäiviä yms.) työaika palkansajilla noin 250 - 255 työpäivää vuodessa.

Taulukko 7. Vähintään 150 päivää maa-, metsä- yms. talouden töitä tehneiden osuudet kaikista tilaryhmittäin vuonna 1980 väestölaskennan mukaan, %

Peltoala (ha)

1 -	1,9	5,3
2 -	4,9	15,1
5 -	9,9	42,3
10 -	19,9	68,4
20 -	29,9	82,0
30 -	49,9	84,7
50 -	99,9	84,2
100 -		77,2
Yhteensä		45,5 (92 400 henkilöä)

Taulukossa 8 taas on perusjoukkona maa-, metsä- yms. talouden toimialakseen katsonut ryhmä. Tähän alaan liittyvän koulutuksen saaneiden osuus ei ole kovin korkea, mutta kasvaa tilakoon kasvaessa.

Taulukko 8. Taulukon 7 henkilöistä niiden osuus, joilla on maa- ja metsätalousalan tms. koulutusta vähintään alemmalta keskiasteelta 1.11.1980 väestölaskennan mukaan tilaryhmittäin, %

Peltoala (ha)

1 -	1,9	7,5
2 -	4,9	5,6
5 -	9,9	6,3
10 -	19,9	14,1
20 -	29,9	26,8
30 -	49,9	40,6
50 -	99,9	55,6
100 -		62,8
Yhteensä		16,1 (32 700 henkilöä)

4. TYÖAIKA

Yleisen kuvan suomalaisten ja sen ohessa viljelijöiden päivittäisestä ajankäytöstä saa Tilastokeskuksen suorittamasta ajankäyttötutkimuksesta (ks. Niemi ym. (1981)), joka tehtiin

vuoden 1979 syys-, loka- ja marraskuulta. Se oli otos-
pohjainen haastattelututkimus. Viljelijäryhmien eritte-
ly esimerkiksi tilaryhmittäin ei siinä otoksen pienuuden
takia ollut mahdollinen. Taulukko 9 antaa peruskäsityksen
sekä viljelijöiden että muiden työllisten ajankäytöstä.

Taulukko 9. Työllisten kaikkien päivien keskimääräinen
ajankäyttö eräissä sosioekonomisissa ryh-
missä vuonna 1979 (tunteja ja minuutteja vuo-
rokaudessa)

Ajankäytön laji	Yhteensä	Miehet	Naiset	Maat.yrittäjät		Palkansaaajat	
				Miehet	Naiset	Miehet	Naiset
Ansiotyö	5,17	5,47	4,45	7,15	4,43	5,33	4,45
Erittelemätön työ	0,04	0,04	0,03	0,01	0,00	0,05	0,03
Työmatkat	0,25	0,26	0,23	0,04	0,01	0,29	0,26
Ansiotyö yhteensä	5,45	6,18	5,11	7,20	4,44	6,07	5,14
Kotityöt yhteensä	2,50	1,56	3,47	1,42	5,11	1,59	3,38
Nukkuminen ja muut fyysiset tarpeet	10,16	10,16	10,15	10,21	10,02	10,15	10,16
Opiskelu tms.	0,08	0,06	0,09	0,06	0,02	0,06	0,09
Vapaa-aika	4,59	5,22	4,36	4,28	3,58	5,31	4,41

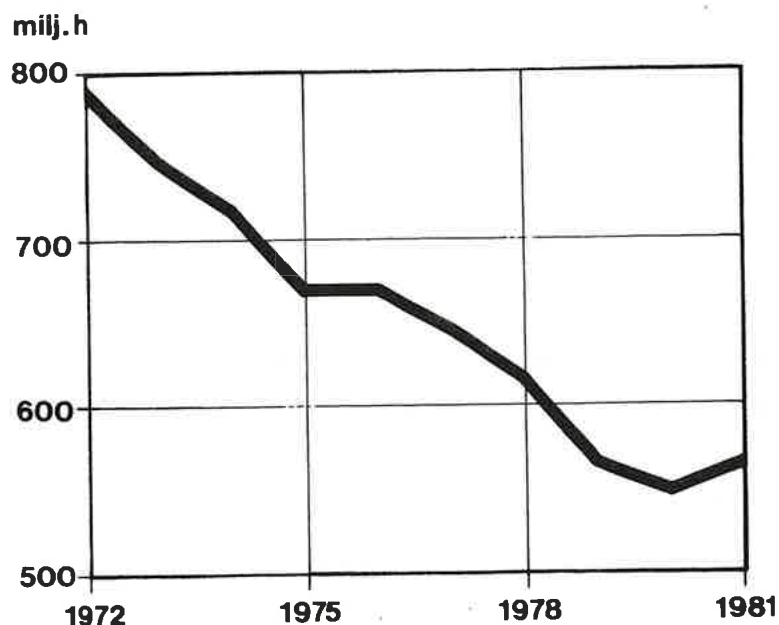
Merkittävimmat erot työllisten ajankäytössä ovat sukupuolittai-
sia. Naiset ovat edelleen tehneet selvästi enemmän kotitöi-
tä kuin miehet. Vastaavasti miehillä kuluu ansiotyöhön enem-
män aikaa ja myös vapaa-aikaa jää enemmän. Maatalousyrittä-
jillä sukupuolittaiset erot ovat erityisen suuria, mutta he
käyttivät myös ansiotyöhön keskimäärin enemmän aikaa kuin
kaikki työlliset. Vapaa-aikaa heille sen sijaan jää vähem-
män. Maatalousyrittäjiltä ei kulu työmatkaan aikaa juuri
ollenkaan, mutta palkansaaajilta se vie noin puoli tuntia.
Tämä vastaa työpäivää kohti noin 40 minuuttia, koska tau-
lukko on tehty viikottaisen keskimääräisen työajan pohjalta
- siis myös viikonvaihteet huomioon ottaen.

Ajankäyttötutkimus ei kuitenkaan kovin paljon auta vilje-
lijöiden työajan jakauman tarkastelussa. Tarvitaan muita
lähteitä. Tässä luvussa tarkastelu perustuu lähinnä maa-
tilahallituksen ja osittain kirjanpitoiltojen piirissä teh-
tyihin tiedusteluihin. Niiden lisäksi on aiheellista vii-

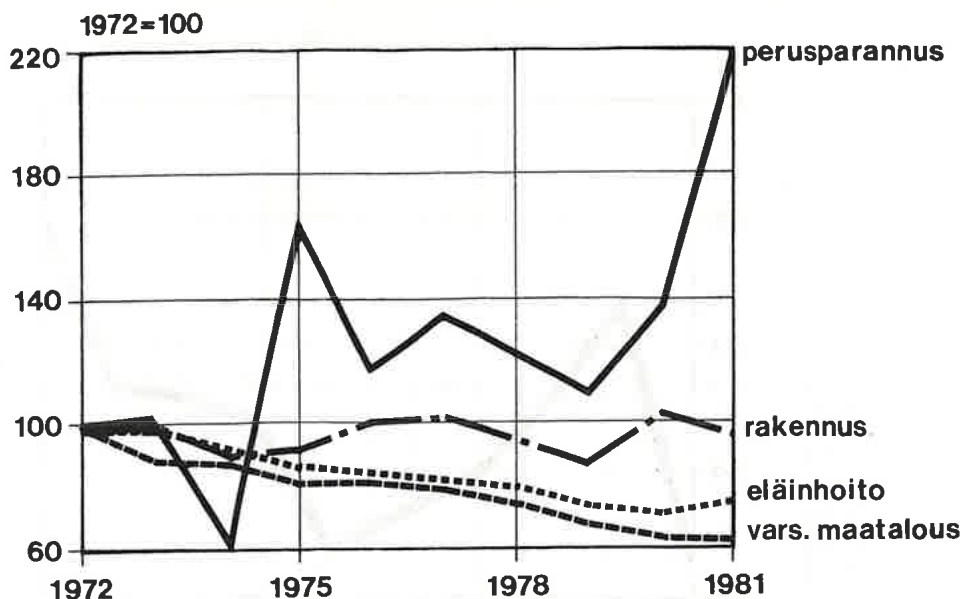
tata ensiksikin naisen asemaa maataloudessa koskevaan tutkimusprojektiin. Siinä on haastatteluja ym. käyttämällä eritelty maatalan emännän (ja isännän) töitä (ks. Siiskonen (1982)). Sivuuttaa ei voida myöskään Tilastokeskuksen työvoimatiedustelua ja työvoimatutkimusta tai ns. viljelijämalleihin perustuvia optimilaskelmia. Koska näistä ei ole eriteltävissä työaikatietoja yhtä monipuolisesti kuin MTH:n tai kirjanpitotilojen aineistoista, niiden tarkastelu sivuutetaan (tietojen keräystavasta ja tuloksista mm. vuodelle 1980 saa helposti käsityksen paitsi alkuperäisistä lähteistä myös mm. Kom.miet. 1981:stä).

Maatilahallitus kerää ns. työpanostietonsa (oikeammin työaikatietonsa) otosta käyttäen. Otokseen joutuneille tiloille lähetetään säännöllisin väliajoin vuoden aikana tiedustelulomakkeet, joihin he merkitsevät arvioimalla eri tehtäviin kuluneen työaikansa. Tieto ei vastaustavasta johtuen ole kovin luotettavaa. Luotettavuutta vähentävät myös kato ja otoksen laatu. Aikasarjat ovat kokonaistavalla kuitenkin oikeansuuntaisia. Niitä sotkevat edellisten lisäksi erityisesti muutokset otoksessa ja korotuskertoimissa (ks. kritiikistä myös Kom.miet. 1981).

Kuvio 4. Kaikkien viljelijöiden maataloustöihin käyttämä työaika vuosina 1972 - 1981.

Kuvio 5. Kaikkien viljelijöiden maataloustöihin käyttämän työajan osien kehitys vuosina 1972 - 1981

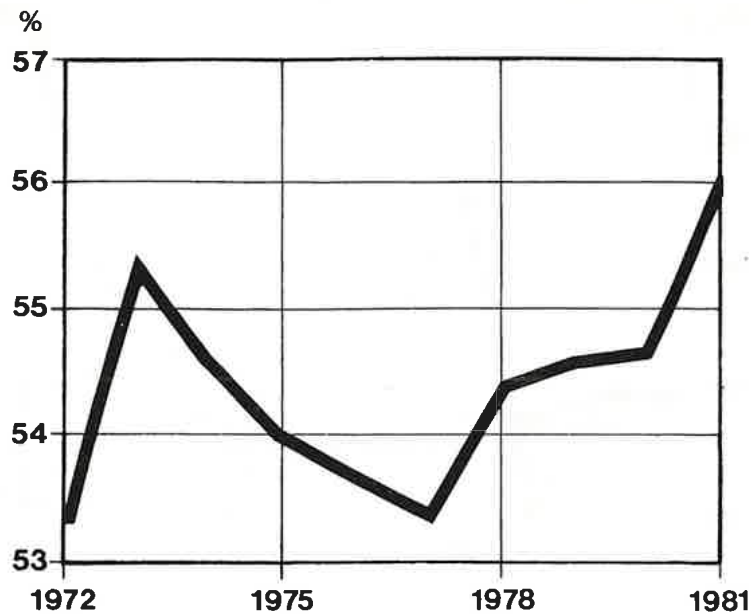

Lähde: MTH.

Kuviot 4 ja 5 antavat peruskäsityksen viljelijöiden maataloustöihin käytetyn kokonaistyöajan kehityksestä 10 vuoden ajalta. Yleinen piirre on työajan väheneminen, poikkeuksena kuitenkin vuosi 1981 (ennakkotiedot vuodelta 1982 kertovat kehityksen olevan sen jälkeen aleneva). Ao. vuonna kasvoi kaikkiin muihin työlajeihin paitsi varsinaisiin maataloustöihin ja rakennustöihin yms. käytetty aika. Sääolot tosin olivat huonot, mutta olisi ollut luontevampaa, jos nimenomaan varsinaisiin maataloustöihin käytetty aika olisi lisääntynyt ja muiden osatekijöiden edelleen laskenut töiden rationalisoinnin ym. seurauksena. Työaika oli lisääntynyt isoilla tiloilla enemmän kuin pienillä. Selitys työajan lisääntymiseen on löydettävissä mieluummin tilastomenetelmästä, so. korotuskertoimista ja otoksen laadusta kuin työoloista.

Kokonaistyöajasta suurimman osan vie eläintenhoitotyö, jonka osuuden kehitystä esittää kuvio 6. Osuus on viime

Kuvio 6. Kaikkien viljelijöiden eläintenhoitotöihin käytetämän työajan osuus kaikista maataloustöistä vuosina 1972 - 1981

Lähde: MTH.

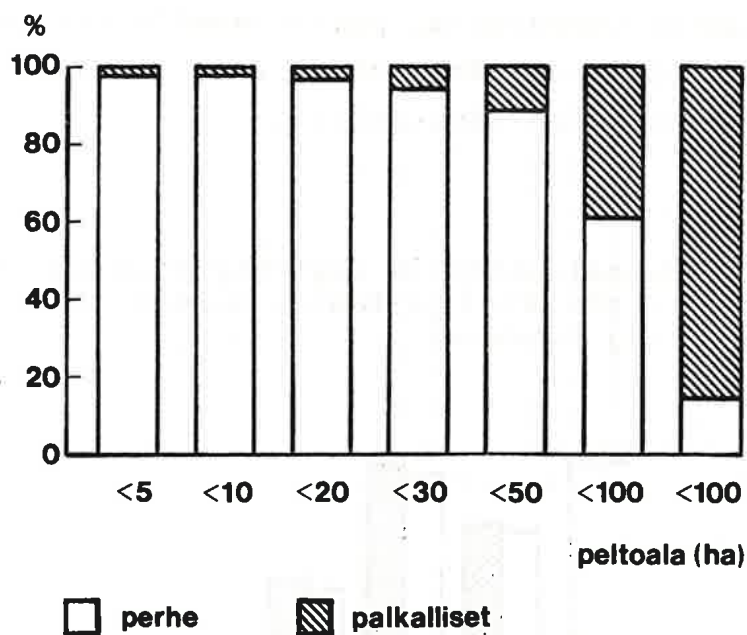
vuosina ollut vähän kasvamassa. Varsinaisten maataloustöiden osuus kokonaistyöajasta on sen sijaan laskenut alle 40 prosentin. Rakennustyöt, perusparannustyöt, yms. muodostavat vain pienen osan kaikkiin töihin käytetystä ajasta. Niitä koskevat tiedot ovat myös suhteellisesti epävarmimpia, kuten myös kuviossa 5 esitettyjen indeksilukujen heilahtelut osoittavat.

Seuraavaksi tarkastelemme erityisesti vuoden 1980 työaika-(panos)lukuja. Vuosi oli sääolosuhteiltaan suhteellisen tavanomainen ja soveltuu jakaumatarkastelujen pohjaksi siten hyvin. Jakaumien muodot muuttuvat muutenkin aika vähän lyhyellä aikavälillä.

Kuvioissa 7 - 10 tarkastellaan nimenomaan maataloustöihin käytettyä aikaa peltoalan mukaan. Huomattakoon, että tilakohtaisissa tarkasteluissa, kuten kuvion 7 taulukossa ja kuviossa 8, on tilamäärät otettu maatilatalouden yritys- ja tulotilaston mukaisena. Siinä ei ole mukana toimimat-

tomia tiloja, kuten maatilarekisterissä. Maatilarekisterin tilamäärien käyttäminen antaisi pienempiä keskimääräisiä työaikoja: pienimmissä tilaryhmissä jopa lähes 30 %, mutta yleensä ero on alle 10 %.

Kuvio 7. Perheenjäsenten ja palkallisten maataloustöihin käyttämä työaika peltoalan mukaan vuonna 1980

Kuvion tiedot keskimääräisinä työpäivinä tilaa kohti:

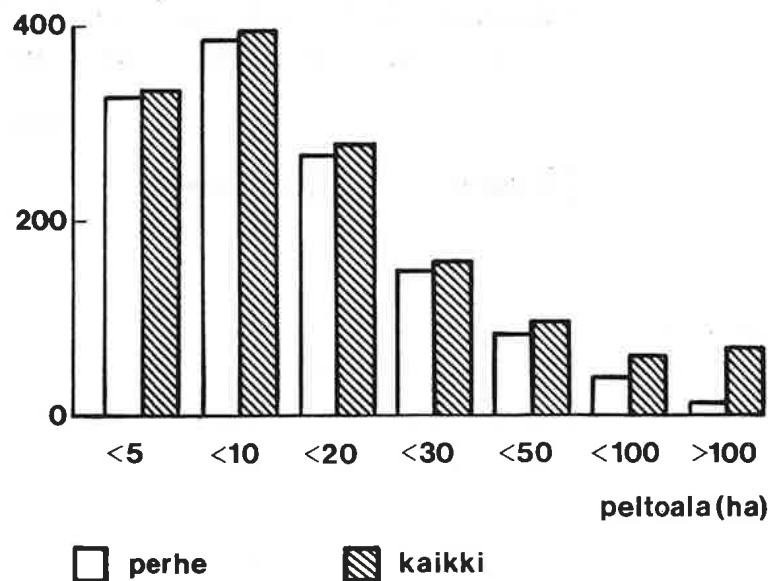
Peltoala (ha)	Perhe	Palkall.
2 - 4,9	141	3
5 - 9,9	353	9
10 - 19,9	479	16
20 - 29,9	448	28
30 - 49,9	391	52
50 - 99,9	296	193
100 -	171	1 066

Lähde: MTH.

Palkattujen henkilöiden työpanos lisääntyy selvästi tilakoon kasvaessa. Erityisesti yli 100 hehtaarin tiloilla heidän osuutensa on suuri, yli 80 %. Alle 50 hehtaarin tiloilla heidän työpanoksensa on sen sijaan mitättömän pieni, joten niitä voidaan pitää perheviljelminä.

Kuvion 7 yhteydessä esitetty taulukko kertoo maataloustöihin käytetyn työajan olevan selvästi suurinta isoimmilla tiloilla, mutta toiseksi korkeimman 10 - 20 hehtaarin tiloilla. Erot 5 - 100 hehtaarin tilojen välillä ovat keskimäärin yllättävän pieniä. Tuloksen selityksenä ei ole tietenkään vain peltoala, vaan erityisesti tuotantorakenne. Mikäli tilalla työskentely on otettu päätehtäväksi, eikä muita töitä ole mahdollisuus sopivasti tehdä, tuotantorakenne tehdään varsin työvaltaiseksi. Tämä merkitsee mm. eläinten kasvatusta, puutarhavaltaisten viljelylajien sekä suhteellisen epärationalaalisten ja harrastusluontoisten viljelytapojen käyttämistä.

Kuvio 8. Maataloustöihin käytetty työaika viljeltyä hehtaaria kohti peltoalan mukaan vuonna 1980, tunteja vuodessa

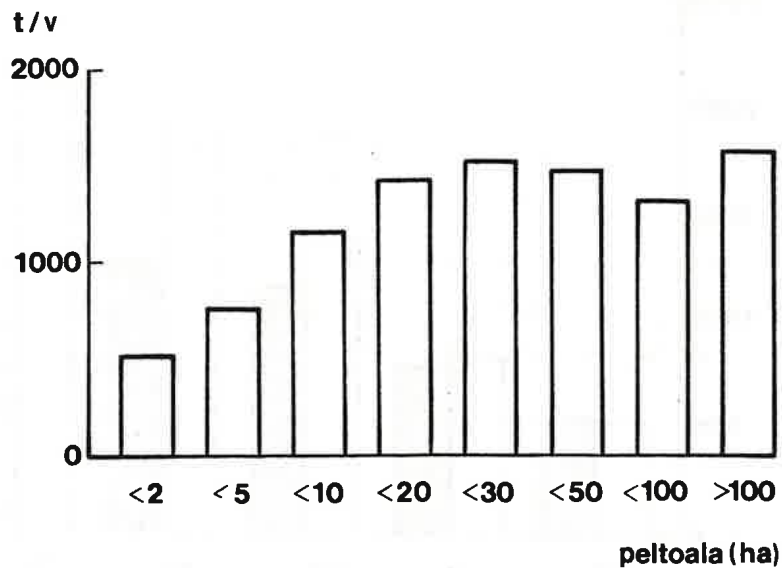

Lähteet: MTH (työaika) ja MYTT (peltoala).

Kuvio 8 havainnollistaa edellä esitettyä toisesta näkökulmasta. Tämän mittarin mukaan työvaltaisimpia ovat 5 - 10 hehtaarin tilat, toiseksi työvaltaisimpia taas 2 - 5 hehtaarin tilat. Muuten kehitys on johdonmukaista: mitä

isompi tila, sitä vähemmän hehtaaria kohti työaikaä käytetään. Tuotantotapojen erilaisuus on tuloksen pääselittäjä. Alle 5 hehtaarin tilojen työvaltaisuutta vähentää runsaampi työskentely muissa elinkeinoissa.

Kuvio 9. Maataloustöihin käytetty työaika työhön osallistunutta perheenjäsentä kohti peltoalan mukaan vuonna 1980, tunteja vuodessa

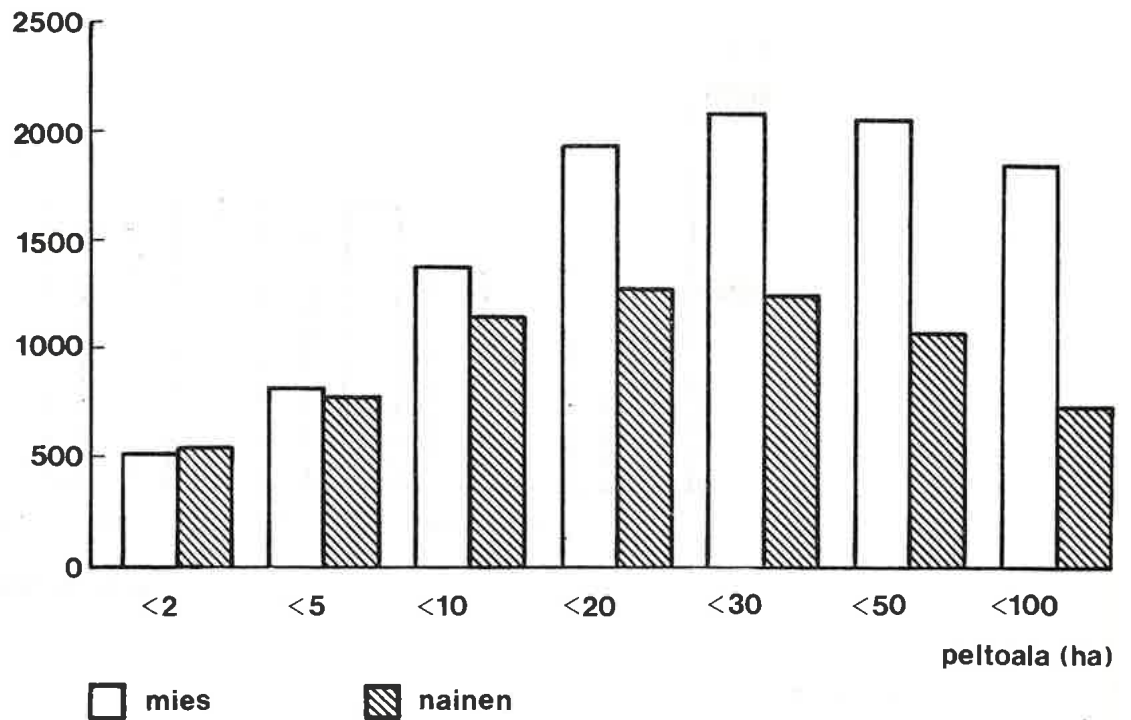
Peltoala	1980
1 - 1,9	510
2 - 4,9	758
5 - 9,9	1 154
10 - 19,9	1 427
20 - 29,9	1 522
30 - 49,9	1 470
50 - 99,9	1 306
100 -	1 570
Keskimäärin	1 220

Lähde: MTH.

Kuvio 9 ja sitä täydentävä taulukko kertovat selvästi, kuinka pieneksi keskimääräinen työaika kutakin perheenjäsentä kohti vuodessa jää. Täystyöllisiä - täystyöllisyyden rajana voidaan pitää noin 1 900 - 2 600 vuosityötuntia (ks. liite 2) - eivät keskimäärin ole minkään tilaryhmän

kaikki perheenjäsenet. Eniten tässä suhteessa työllistävät yli 100 hehtaarin tilat, 20 - 50 hehtaarin tilat seuraavaksi eniten.

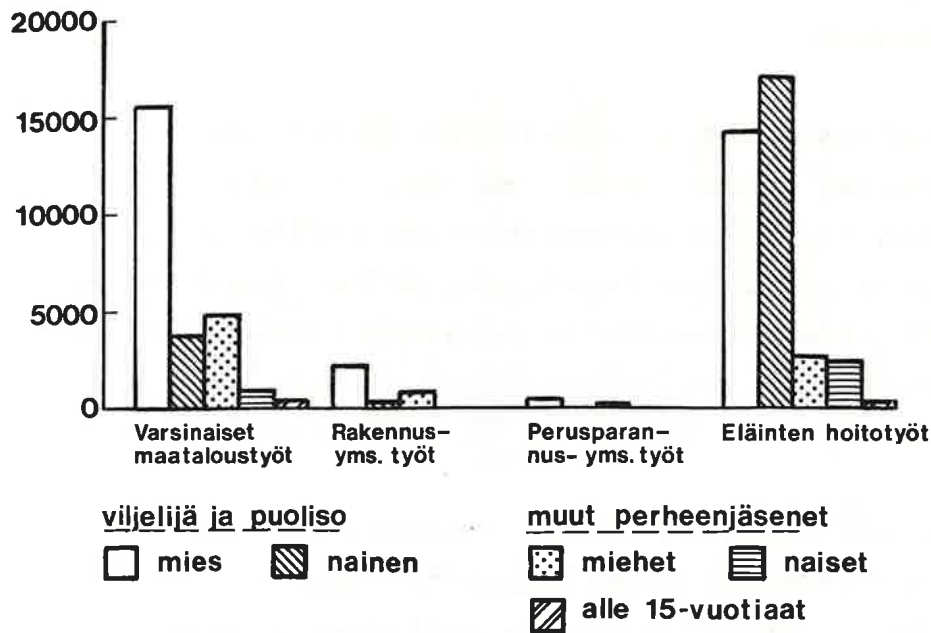
Kuvio 10. Maataloustöihin käytetty työaika varsinaista viljelijää kohti sukupuolen mukaan vuonna 1980, tunteja vuodessa

Lähde: MTH.

Kuvio 10 vastaa kuviota 9 muuten, paitsi että se on tehty varsinaisista viljelijöistä. Kumpikaan, mies- tai naisviljelijä, ei keskimäärin tee maataloustöitä täystyöllisyyden rajan (ks. liite 2) ylittäen, koska tuntimäärät jäävät 1 100 - 1 500:een. Missään tilaryhmässä ei myöskään naisviljelijän työaika nouse lähellekään tätä rajaa. Sen sijaan miesviljelijöiden keskimääräinen työaika 10 - 50 hehtaarin tiloilla on täystoimisuuden rajan alarajoilla.

Kuvio 11. Maataloustöihin käytetty työaika kunkin työhön osallistuneen perheenjäsenen osalta työlajeittain vuonna 1980, 1 000 työpäivää

Lähde: MTH.

Maataloustöiden eri lajien jakautuminen eri henkilöryhmille vaihtelee paljon. Kuvio 11 kertoo tästä asiasta yhteismäärinä, ei suhteessa henkilöiden määrään. Suhteellisten työmäärien laskemisessa on mittausongelmien lisäksi periaatteellisia ongelmia, koska pitäisi ottaa huomioon eri työlajien tarve. Esimerkiksi eläinhoitotöitä ei voi olla, jos ei ole eläimiä. Kuvio 11 ilmaisee kuitenkin selvästi, että eläintenhoito on edelleen enemmän naisten kuin miesten työtä, mutta muut maataloustyöt taas miesten. Suhteellisina lukuina naisten osuus eläinhoitotöistä on vielä suurempi. Perheen muiden jäsenten ja sukulaisten työaika-(panos) jää varsin pieneksi koko maan tasolla, mutta saattaa yksittäisillä tiloilla olla huomattavakin.

Maataloustöiden lisäksi tiloilla tehdään MTH:n luokituksen mukaan metsätaloustöitä, kotitaloustöitä ja ns. muita töitä.

Metsätaloustöistä valtaosan tekevät miesviljelijät ja miespuoliset perheenjäsenet tai sukulaiset, naisten osuus oli vuonna 1980 vain 5 %. Kotitaloustöistä taas naiset tekivät samana vuonna noin 90 %. Muut työt jakautuivat taiseemmin.

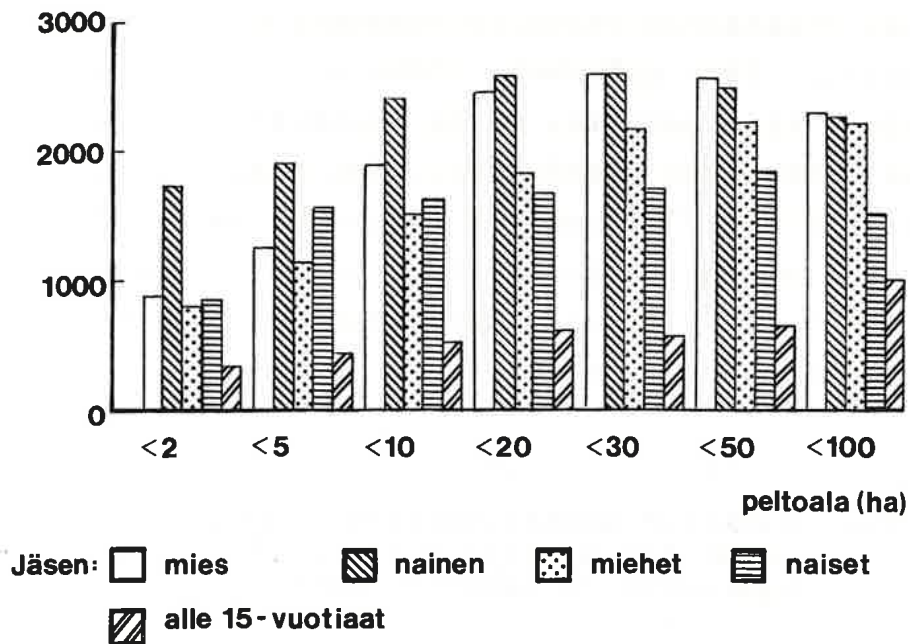
Maataloustöiden ulkopuolisten töiden määrät vaihtelevat peltoalan mukaan jonkin verran. Metsätöiden määrä suhteessa tiloilla työskentelevien perheenjäsenten määrään vähenee peltoalan kasvaessa, muttei kovin voimakkaasti: vielä alle 10 hehtaarin tiloilla osuus pysyy melko samansuuruisena. Kotitaloustöiden suhteelliset osuudet sen sijaan lisääntyvät hitaasti peltoalan kasvaessa.

Kaikkien maatilán töiden jakauma, nyt suhteessa niillä työskentelevien henkilöiden määrään, esitetään kuviossa 12 ja sen oheistaulukossa peltoalan mukaan. Naisten maatilalla käyttämä työaika tulee tässäkin yhteydessä aika paljon miesten työaikaa suuremmaksi (vrt. taulukko 9). Tehty keskimääräinen tuntimäärä voidaan katsoa likimain jopa täystoimiseksi (ks. liite 2). Miesten osalta peltoalan tulisi olla yli 10 hehtaaria, jotta voitaisiin puhua keskimäärin täystoimisuudesta.

Viljelijän ja puolison lisäksi tiloilla työskenteli säännöllisesti muita perheenjäseniä ja sukulaisia (vähintään 15-vuotiaita lapsia, veljiä, sisaria yms.). Heidän määränsä on kokonaisuuden kannalta aika pieni, mutta ne, jotka tiloilla säännöllisesti työskentelevät odottavat ilmeisesti saavansa sieltä jonkinlaisen toimeentulon. Heidän keskimääräinen työmääränsä ei kuitenkaan nouse kovin suureksi, vain yli 20 hehtaarin tilojen miespuoliset perheenjäsenet tai sukulaiset ovat lähellä em. täystoimisuuden alarajaa. Tämäkin määrä muodostuu paljolti muista töistä kuin maataloustöistä.

Alle 15-vuotiaita tiloilla oli hyvin vähän, mutta heidän suhteellista työmääräänsä voidaan kuitenkin pitää varsin

Kuvio 12. Kaikkiin maatalan töihin käytetty työaika kutakin työhön osallistunutta perheenjäsentä kohti peltoalan mukaan vuonna 1980, tunteja vuodessa

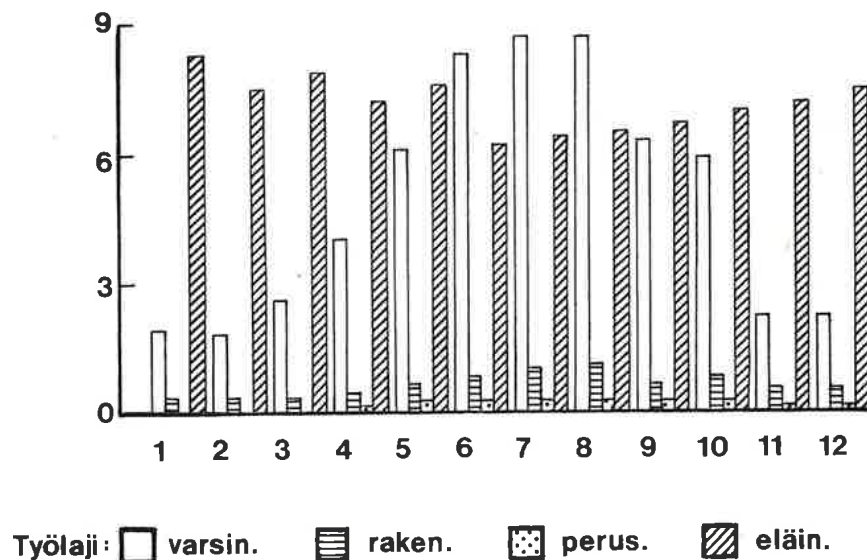
Peltoala (ha)	Viljelijä ja puoliso		Muut perheenjäsenet		
	Mies	Nainen	Miehet	Naiset	Alle 15-vuotiaat
1,0 - 1,9	879	1 741	804	854	331
2,0 - 4,9	1 248	1 893	1 141	1 546	431
5,0 - 9,9	1 889	2 396	1 500	1 619	524
10,0 - 19,9	2 455	2 566	1 809	1 667	603
20,0 - 29,9	2 575	2 590	2 166	1 701	574
30,0 - 49,9	2 548	2 491	2 224	1 825	650
50,0 - 99,9	2 297	2 260	2 217	1 506	1 000
100,0 -	..	..	..	..	..
Yhteensä	2 032	2 368	1 688	1 632	560

Lähde: MTH.

suurena. Esimerkiksi yli 100 hehtaarin tilojen lukuun, 1 000 työtuntiin, eivät riitä koulujen loma-ajat, vaan myös viikonvaihteina tulee tehdä tilan töitä. Pienempienkin tilojen tuntimäärät edellyttävät lähes kaiken loma-ajan käyttämistä tilan töihin.

Viimeksi mainitut luvut omalta osaltaan kuvastavat tapaa, joilla tällaisiin kyselyihin suhtaudutaan. Työaikojen ilmoittaminenhan ei sinänsä velvoita mitään, ei työsuorituksia eikä palkanmaksua ainakaan työsopimusten mukaisella tasolla. Sellainen velvoite varmasti myös vähentäisi työaikalukuja. Itse työaikoja koskevat jakaumatiedot olisivat olleet kiinnostavia, mutta sellaisia ei ole käytävissä. Oheisten keskiarvolukujen takana on mitä todennäköisimmin myös "ylisuuria" työaikoja tehneitä tiloja, mutta myös varsin vähän työaikaa käyttäneitä. Erikseen pitäisi selvittää, missä määrin työajan perusteella voidaan mitata tuottavuutta.

Kuvio 13. Kaikkien maataloustöiden kuukausittaiset vaihtelut työlajeittain vuonna 1980, työpäiviä kuukautta ja henkilöä kohti

Lähde: MTH.

Maataloustyöt ovat hyvin kausiluontoisia erityisesti varsinaisten maataloustöiden osalta. Tämä ilmenee myös kuvioista 13. Työpäivien määrä henkilöä kohti kuukaudessa on varsin pieni varsinaisissa maataloustöissä kesäkuukausien ulkopuolella. Samaan aikaan kotieläinhoitotöiden

osuus jonkin verran laskee noustakseen talviaikana. Hei-
lahtelujen yksityiskohtaisempi selittäminen - esimerkiksi
miksi joulukuussa eläimiä hoidetaan vähemmällä panoksella
kuin tammikuussa - ei ainakaan objektiivisin mittarein ole
helppoa. Joka tapauksessa kuvio osoittaa sen, ettei maa-
taloustöitä kokoaikaisesti riitä ympäri vuoden, ellei ko-
tieläimiä ole riittävästi. Niiden lisäksi täytyy olla met-
sätöitä, muita tilan töitä, sivuammattitöitä tai sitten
työaikaa käytetään varsin tehottomasti, mitä joku voi toki
pitää ansaittuna.

Maatilahallituksen lisäksi on työaikatietoja kerätty kir-
janpitotiloilta. Niiltä on saatavissa alueittaisia, tuo-
tantosuunnittaisia ja peltosuuruusluokittaisia tietoja.
Maatilahallitus sen sijaan ei ole kerännyt tuotantosuunnan
mukaisia tietoja. Niitä voidaan kuitenkin muodostaa yh-
distämällä MYTT:n tuotantosuuntatiedot MTH:n työaikatie-
toihin. Ongelmana tässä on lähinnä se, että tiedustelujen
otokset ovat toisistaan riippumattomia. Käsillä olevan pro-
jektin yhteydessä kuitenkin tämä yhdistely tehtiin molem-
pien otosten yhteisille tiloille. Tällöin otosyksiköiden
määrä pienenee selvästi alkuperäisistä MTH:n ja MYTT:n
otoksista eikä kovin vankkoja johtopäätöksiä olekaan syy-
tä kaikista ryhmistä tehdä. Taulukoissa 10 ja 11 on esi-
tetty eräitä tällaisia vertailutietoja.

Taulukko 10. Maatilahallituksen ja kirjanpitotilojen työ-
aikatietojen vertailu peltoalan mukaan vuo-
delta 1980 (tilat MYTT:n mukaisia ns. toimi-
via tiloja); maatalouden juoksevat työt =
varsin. maat.työt ja kotieläinhoitotyöt;
tunteja/vuosi

Peltoala	Maatilahall. Kp. tilat			Kp-tilat/MTH, %	
	Perhe	Kaikki		Perhe	Kaikki
5 - 9,9	2 654	2 722	2 798	105	103
10 - 19,9	3 570	3 658	3 691	103	101
20 - 29,9	3 339	3 493	4 041	121	116
30 - 49,9	2 918	3 243	4 434	152	137
50 -	2 013	4 209	5 326	265	127
Yhteensä A	2 643	2 753	3 978	151	144
B	3 082	3 219	3 978	129	124
C	3 156	3 465	3 978	126	115

Huom. Summasarake (Taulukko 10) MTH:n osalta laskettu kolmella eri tavalla: A on laskettu painottamatta kaikkien vähintään 2 hehtaarin tilojen keskiarvona, B vastaava luku vähintään 5 hehtaarin tiloilta ja C viimeksi mainittu kp-tilojen määrillä painotettuna.

Kirjanpito-tilojen tiedot kerätään periaatteessa samalla tavalla kuin maatilahallituksen tiedot. Erot johtuvat siten lähinnä kohdejoukkojen erilaisuudesta. Kirjanpito-tilat perustuvat näytteeseen, maatilahallituksen tiedustelu otokseen. Kirjanpito-tilojen tuotanto on myös työvaltaisempaa. Erot kasvavat peltoalan kasvaessa, mutta jos palikatut henkilöt otetaan MTH:n tiedustelussa huomioon, eron kasvu ei ole niin merkittävä. Ilmeisesti isot kirjanpito-tilat ovat muita tiloja enemmän perheviljelmiä.

Taulukko 11. MTH:n tiedustelun mukaisia perheen suhteellisia työaikoja tuotantosuunnittain ja peltoalan mukaan, %:na ao. tilakokoluokan kaikkia tuotantosuuntia koskevasta luvusta

MYTT:n tuot. suunta	Peltoala (ha)						Yht.
	2-4,9	5-9,9	10-19,9	20-29,9	30-49,9	50-99,9	
Nautakarja	280	139	116	116	109	105	138
Sika	..	..	215	144	129	164	220
Siipikarja	..	..	..	..	..	..	50
Vilja	..	..	23	33	44	46	30
Muut kasvin- viljely	..	..	..	..	..	..	37
Muut tilat	46	49	58	70	88	96	50
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100

Taulukko osoittaa, huolimatta tietojen varsin suuresta epävarmuudesta, kotieläinvaltaisten tilojen työaikojen olevan selvästi muita tiloja suurempia. Kaikkien kasvinviljelytilojen työajat jäävät koko vuoden tasolla varsin pieniksi. Siipikarjatilojen osalta tietopuutteet ovat ehkä suurimmat, mutta oheinenkin tulos osoittaa työmäärien olevan niillä aika vähäiset. Muut eli ns. sekatilat vaihtelevat ilmeisesti aika paljon, mutta enimmäkseen tilojen työaikamäärät jäävät keskitason alapuolelle varsin selvästi.

Taulukko 11 ei kerro sitä, kuinka monta henkilöä tiloilla aktiivisesti työskentelee, mutta olettaa sopii, että eläintiloilla on myös enemmän henkilöitä. Siten yksittäisen ihmisen työaika ei kuitenkaan nousse kovin suureksi.

Tuotantosuunnittaisia tietoja on myös kirjanpitosiloilta, mutta kuten aikaisemmin mm. luvussa 2 on todettu, määrittely poikkeaa MYTT:sta. Myös tilojen rakenne on erilainen. Kuitenkin voidaan esittää vuodelta 1980 muutama vertailu:

- nautakarjatiloiilla kp-tilojen työaika oli 15 % suurempi
- sikatiloilla kp-tilojen työaika oli 35 % pienempi
- viljatiloiilla kp-tilojen työaika oli 125 % suurempi.

Nämä luvut antavat aiheen epäillä MYTT:n perusteella luokiteltujen ja MTH:n tiedusteluun perustuvien sikatilojen työaikalukua (6 200 h/vuosi) liian suureksi. Viljatilojen huomattava ero selittyy sen sijaan määrittely- ja rakenne-eroilla. Nautakarjatiloiilla ero on suhteellisen pieni, selitettävissä lähinnä rakenne-eroilla ja otosvirheellä.

Tuotantosuunnittaiset työaikatiedot eivät erityisestikään kotieläintilojen osalta kerro kovin paljoa, koska ei ole tietoa kotieläinten määristä. Tällä on kuitenkin luonnollinen vaikutuksena työmääriin. Tässä yhteydessä ei kuitenkaan sellaisia tietoja ollut käytettävissä.

5. MAATALOUSTULO MUIDEN TULOJEN OSANA

Kotitalouksien tulon koostumus voidaan tulonjakotilaston periaatteiden mukaan jaotella seuraavasti:

Palkkatulojen (jotka on voitu saada pää- tai sivutoimesta) ja yrittäjätulojen (joita voi olla saatu maataloudesta, metsätaloudesta tai muusta yrittäjätöiminnästä) summaa sanotaan ansiotuloiksi. Kun näihin lisätään omaisuustulot (korko-,

vuokra- yms. tulot), puhutaan tuotannontekijätuloista. Lisäämällä edelleen saadut tulonsiirrot (sosiaaliturva-etuudet yms.) ja vähentämällä maksetut tulonsiirrot (verot ja sosiaaliturvamaksut) päästään ns. käytettävissä oleviin tuloihin.

Tulonjakotilaston eräänlainen lopputulema, käytettävissä olevat tulot, koskevat kotitalouksia. Tuotannontekijätulot sen osana sen sijaan voidaan laskea tuotantoon osallistuvia kohti. Tuotannontekijätulojen osatkin ovat varsin erilaisia, minkä vuoksi tulovertailujen tekemiseen liittyy aina myös harkinnanvaraisia näkökohtia: erityisesti palkka- ja yrittäjätulojen vertaaminen on ongelmallista.

Tulonjakotilaston mukaiset tulot saadaan käytännössä vain ao. tilastosta. Lähelle niiden ilmaisemia käsitteitä päästään kuitenkin myös muiden tilastojen avulla. Palkkatuloja voidaan selvittää päätoimisten työsuhteiden osalta useimmilta aloilta palkkatilastojen avulla. Maa- ja metsätalouden, so. maatilatalouden, veronalaisia tuloja voidaan tutkia maatilatalouden yritys- ja tulotilastosta. Tilasto sisältää maatilataloudesta saadut yrittäjätulot ja myös viljelijöiden muut veronalaiset tulot, kuten palkkatulot. Ei-veronalaiset tulot, kuten maatalouden verottomat tuet, jäävät kuitenkin tilaston ulkopuolelle, mutta ne ovat sen sijaan tulonjakotilastossa ainakin periaatteessa. Veronalaisista tuloista on saatavissa myös väestölaskenta 1980:een perustuvia viljelijäkohtaisia, ei siis tilakohtaisia, tietoja. Tätä käsitettä voidaan pitää läheisenä tuotannontekijätulojen käsitteelle.

Tässä luvussa tarkastellaan aluksi maataloudesta saatujen tulojen osuuksia viljelijöiden kokonaistuloista. Hyväksi käytetään tulonjakotilastoa ja MYTT:a. Kirjanpito-tiloja koskevia jakaumia ei niiden näyteluontoisuuden takia käsitellä, se ei olisi "sopusoituista" jakaumatarkasteluissa. Luvun lopuksi tarkastellaan väestölaskentaan perustuvia veronalaisten tulojen jakaumia.

Luvussa 6 siirrytään maataloustulon, erityisesti maatalouden puhtaasti tulon jakaumien tarkasteluun. Luvussa 7 pyritään tilastojen perusteella selvittämään maataloustulon muodostumiseen liittyviä jakaumia.

Maataloudesta saadun tulon osuus

Tässä yhteydessä oli käytettävissä uusimpana vuoden 1979 tulonjakotilasto. Taulukossa 12 esitetään merkittävimmien viljelijäryhmien eri tulojen osuudet käytettävissä olevista tuloista.

Taulukko 12. Viljelijätalouksien keskimääräisiä tulo-osuuksia eräissä ryhmissä vuonna 1979 prosentteina käytettävissä olevista tuloista

	Kaikki yht.	Kaikki	Maatalousyrittäjät Viljelty peltola (ha)				Palkan- saajat
			2-4,9	5-9,9	10-19,9	20-	
Tuot.tekijätulot	100,9	101,9	85,0	91,6	99,8	118,6	108,7
+ Palkkatulot	30,9	22,2	22,0	22,8	22,0	22,0	76,7
+ Maataloustulot	41,0	49,0	28,3	37,9	49,3	63,8	14,6
+ Metsätulot	18,1	19,9	22,2	21,1	18,4	20,6	10,5
+ Muut tulot	9,9	9,3	12,4	9,1	9,0	9,2	6,4
Tulonsiirrot	-0,9	-1,9	15,0	8,4	0,2	-18,6	-8,7
+ Saadut	19,9	18,6	27,9	22,4	18,8	12,8	15,0
- Maksetut	-21,0	-20,7	-12,9	-14,2	-18,8	-31,4	-23,8

Maataloudesta saadut veronalaiset tulot muodostivat kaikkien viljelijätalouksien käytettävissä olevista tuloista keskimäärin 41 %. Osuus kasvaa selvästi tilakoon kasvaessa. Myös varsinaisiksi maatalousyrittäjiksi luokitellut taloudet ovat saaneet selvästi suurimman osuuden käytettävissä olevista tuloistaan maataloudesta. Lopuista tuloista palkkatulot ja metsätulot ovat olleet lähes yhtä suuria, noin viidenneksen käytettävissä olevista tuloista. Vaihtelut peltolaan mukaan ovat tältä osin pienehköjä. Muiden tulojen osuus on jäänyt alle 10 prosentin. Vertailukohteena olevat palkansaajiksi luokitellut viljelijätaloudet poikkeavat muista varsin paljon. Heille maatalous-

tulon merkitys, noin 15 %, on kokonaisuuden kannalta varsin pieni.

Taulukon 12 tulot eivät siis ole vain veronalaisia. Eri-tyisesti veronalaiset metsätulot ovat pienempiä kuin tulonjakotilastoon sisältyvät viljelijöiden itsensä ilmoittamat "todelliset metsätulot". Lisäksi tiedämme, että tulonjakotilastokin on tältä osin alipainotteinen (joka voidaan havaita mm. vertailuilla kansantalouden tilinpitoon). Keskimääräisen viljelijän maataloudesta saadut tulot jäävät joka tapauksessa jopa selvästi alle puoleen heidän käytettävissä olevista tuloistaan. Viljelijöiden väliset erot ovat sen sijaan aika suuria. Valitettavasti tulonjakotilastosta ei tätä saada kovin hyvin eriteltyä: jopa yli 20 hehtaarin tilat ovat siinä samassa ryhmässä. Maataloustulon suhteellinen osuus epäilemättä lisääntyy näissä ryhmissä.

Nettotulonsiirtojen suuruus riippuu merkittävimmin veronalaisista tuloista. Ne ovat positiivisia pienempituloisilla ja negatiivisia suurempituloisilla. Vasta tilakoon ollessa yli 20 peltihehtaarin ovat maksetut tulonsiirrot suurempia kuin saadut. Silti saadut tulonsiirrotkin olivat vielä 13 % käytettävissä olevista tuloista.

Veronalaiset tulot väestölaskenta 1980:n mukaan

Vuoden 1980 väestölaskenta perustui 1.11.1980 vallinneeseen ammatilliseen tai muuhun ryhmittelytietoon. Tulot taas olivat saman vuoden verotuksen mukaisia. Sosioekonomisia ryhmiä saadaan näillä perusteilla tutkittua henkilö-
löpohjaisesti varsin monipuolisesti. Tulokset sisältävät kuitenkin vain tiedon veronalaisista tuloista, joita voi siis koitua eri lähteistä niin viljelijöille kuin muillekin tulonsaajille. Tulojen erittely eri ryhmiin (palkkatuloihin, maataloustuloihin yms.) ei ollut tässä yhteydessä mahdollista, vaikka vastaava rekisteri tämän tiedon

sisältääkin. Sosioekonomisen ryhmän määrittely laskennan haluamalla tavalla on myös varsin karkea ja perustuu muutenkin vain tietyn päivän tilanteeseen. Tämä on useimmin toki sama kuin koko vuoden keskimääräinen tilanne.

Väestölaskennasta on tulostettu myös jakaumatietoa. Koska ne sisältävät tietoja, tietyllä karkeustasolla, myös muista väestöryhmistä, näiden avulla voidaan saada kiintoisaa vertailutietoa. Taulukko 13 esittää tärkeimmät saatavissa olevat viljelijäryhmät sekä vertailuryhmänä kaikki ammatissa toimivat.

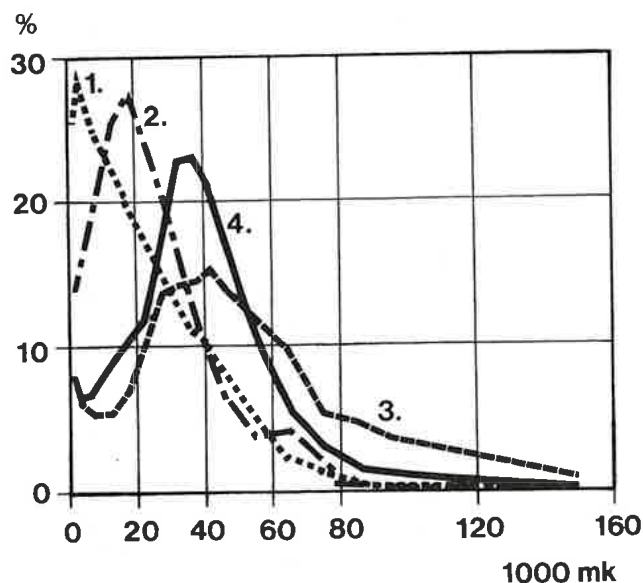
Taulukko 13. Eräiden väestöryhmien veronalaiset tulot vuonna 1980 väestölaskennan mukaan, %

Tuloluokan ylä- raja, 1 000 mk	Maanviljelijät			Kaikki amma- tissa toimivat
	Kaikki	Varsin.	Yli 50 ha	
0	3,0	1,9	1,2	2,2
2	5,1	2,8	1,6	1,4
5	8,8	4,6	1,9	2,0
10	12,5	9,5	2,8	3,5
15	11,4	12,6	2,7	4,4
20	10,3	13,8	3,5	5,3
25	8,8	12,5	5,0	5,9
30	7,6	10,7	6,8	8,4
35	6,5	8,4	8,1	11,3
40	5,6	6,2	7,2	11,4
45	5,1	4,6	7,6	10,5
50	4,0	3,2	6,9	8,4
60	5,0	3,9	11,7	10,8
70	2,6	2,1	9,8	5,7
80	1,3	1,1	5,3	3,0
90	0,7	0,7	4,8	1,8
100	0,4	0,4	3,7	1,1
>100	1,1	0,8	10,5	2,7
Keskimäärin, mk	24 900	25 700	50 100	40 900

Taulukkoa 13 täydennetään myös vastaavilla kuvioilla 14 ja 15. Tulottomia (taulukon ensimmäinen rivi) ei niihin ole otettu. Kuvioista edellinen on muuntamaton jakauma, mutta jälkimmäisen x-akseli on logaritminen. Tarkoitus on näin katsoa, havaitaanko yleensä tulojakaumiin liittyvää logaritmistä normaalaisuutta näissä jakaumissa vai ei. Kuvion perusteella voimme todeta jakauman olevan lähellä

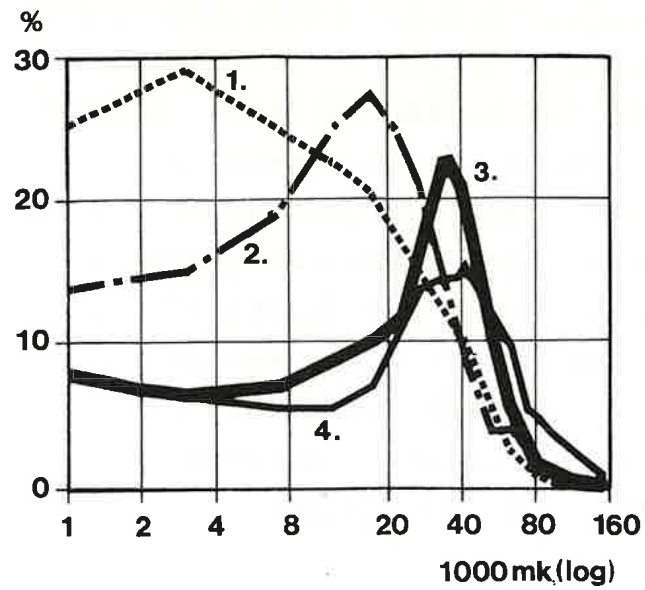
normaalijakaumaa erityisesti kaikkien ammatissa toimivien osalta. Myös yli 50 peltihehtaarin yrittäjien ja osittain myös maa-, metsä- ja kalataloudessa toimivien (varsinaisten) viljelijöiden jakaumat ovat pääosaltaan normaalisia. Kaikkien viljelijöiden jakaumaa sen sijaan ei voida sellaisena pitää. Kaikki jakaumat ovat toki alkupäänsä, pienituloisten osalta, kaukana normaalista. Pienituloisten henkilöiden osuus on siis melko suuri. Useimmissa tapauksissa heidät voitaneenkin tunnistaa osa-aikaisiksi, eläkeläisiksi tai vajaatyöllistetyiksi henkilöiksi, jotka tulotarkasteluissa pitäisi huomioida erillisesti. Tämän takia myöskään keskimääräiset tulot eivät erityisestikään epänormaalisissa jakaumissa kuvaa kovin hyvin tavanomaisesti saatuja tuloja.

Kuvio 14. Veronalaisen tulon jakaumia eräissä ryhmissä vuonna 1980.

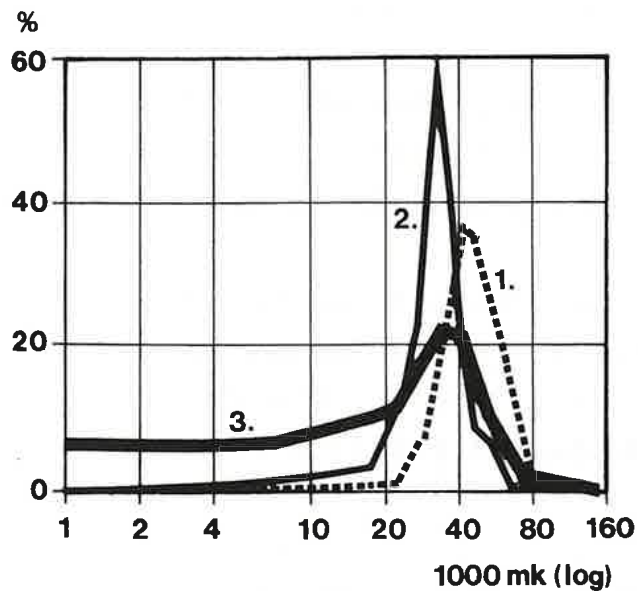

1. Kaikki maanviljelijät
2. Edellisistä maa-, metsä- ja kalatalouden edustajat
3. Yli 50 peltihehtaaria omistavat viljelijät
4. Koko ammatissa toimiva väestö

Kuvio 15. Veronalaisen tulon jakaumia vuonna 1980; kuviota 14 vastaava, mutta x-akseli logaritminen

Kuvio 16. Veronalaisen tulon jakaumia vuonna 1980

1. Kokoaikaiset teollista työtä tehneet miehet
 2. " " " " naiset
 3. Koko ammatissa toimiva väestö

Jakaumien painopisteet ovat kaikkien viljelijöiden osalta alle 10 000 markan veronalaisten tulojen tasolla. Varsinaisten viljelijöiden painopiste sijoittuu lähelle 20 000 markan tuloja, kaikkien ammatissa toimivien vajaaseen 40 000 markkaan ja yli 50 peltotehtaan viljelijöiden 30 000 - 50 000 markan välille. Kaikissa jakaumissa kaikkia viljelijöitä lukuun ottamatta on aika selvä huippu. Viljelijöiden jakaumat ovat kuitenkin "hajoavampia" kuin kaikkien ammatissa toimivien jakauma, joka sekin jää huipukkuudessa jälkeen esimerkiksi ns. teollisen työn piirissä työskennelleiden miesten ja naisten jakaumista (ks. kuvio 16). Viimeksi mainitussa kuviossa kiinnittää erityistä huomiota naisten jakauman huipukkuus, osoittaen tulojen huomattavaa tasaisuutta.

6. MAATALOUDEN PUHDAS TULO MYTT:N MUKAAN

MYTT:n julkaisuista on käytettävissä tulotietoja, tässä tapauksessa puhdasta tuloa koskevia, alueittain (lääneittäin), peltoalan ja tuotantosuunnan mukaan. Näiden yhdistelmistä on julkaistu kaksiulotteiset tapaukset, so. tiedot:

- lääneittäin ja peltoalan mukaan
- lääneittäin ja tuotantosuunnittain ja
- tuotantosuunnittain ja peltoalan mukaan.

Projektin yhteydessä on lisäksi tulostettu näiden yhdistelmä, kolmiulotteinen tapaus, mutta läänien sijasta suuralueittain (Etelä-Suomi, Sisä-Suomi, Pohjanmaa ja Pohjois-Suomi). Nautakarjatiloilta tämä on julkaistu myös lääneittäin.

Tulotietoihin voidaan liittää myös keskimääräisiä eläinmäärätietoja, joita on koko maata koskevana julkaistu peltoalan mukaan nautakarjatiloilta. Vastaavia keskiarvotietoja on julkaistu myös muilta tilaryhmiltä projektin yhteydessä. Eläinmäärien jakaumia ja näihin liittyviä tuloyms. tietoja sen sijaan ei ole ollut käytettävissä.

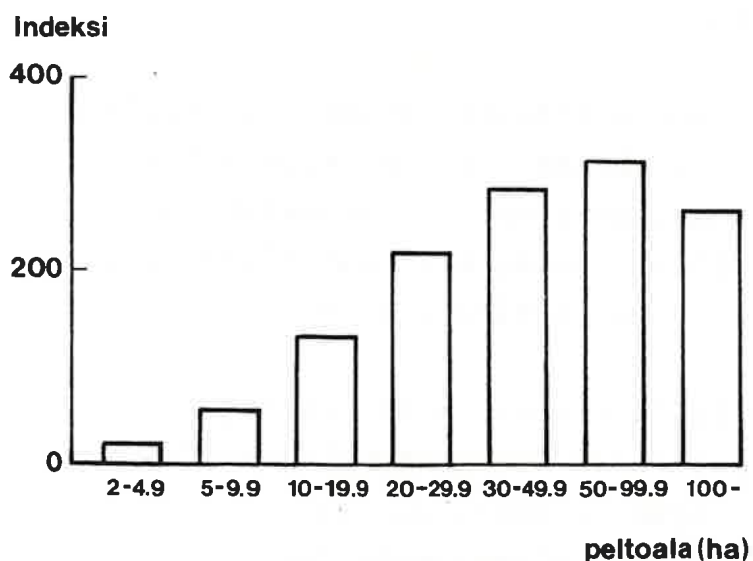
Varsinaisista tulojen jakaumista on myös varsin vähän tietoja käytettävissä. Peltoalan mukainen tulostus on ollut

tärkein tällainen. Lisäksi on julkaistu jakaumia maatalouden nettotulojen osuudesta viljelijän kokonaistuloihin.

Peltoalan mukainen, tuotantosunnittainen ja alueellinen jakauma

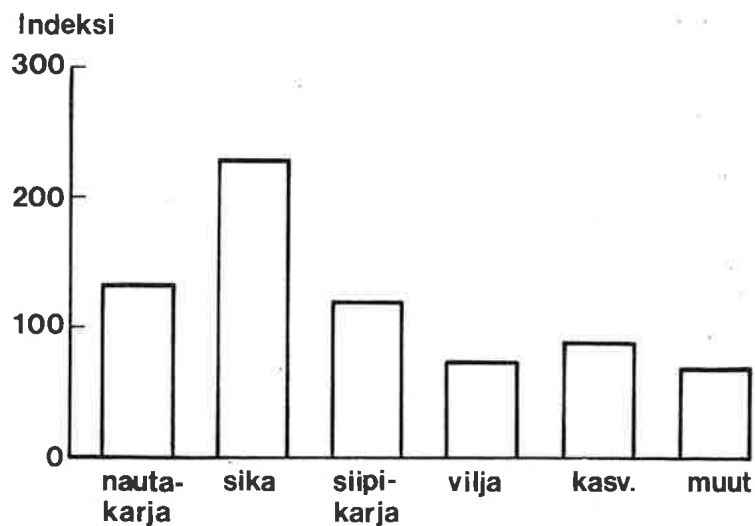
Kaikkien tilojen keskimääräinen puhdas tulo vuonna 1980 oli 20 528 markkaa. Kuolinpesien, osuuskuntien, kuntien, yhdistysten, valtion ja seurakuntien omistamien tilojen puhdas tulo oli keskimäärin negatiivinen, mistä syystä luonnollisten henkilöiden omistamien tilojen puhtaan tulon keskiarvo oli edellä mainittua selvästi suurempi = 23 900 markkaa. Luonnollisista henkilöistä ei kuitenkaan ollut käytettävissä riittävää tietoa tarkempaa selvitystä varten, minkä vuoksi myöhemmät raportin tarkastelut koskevat kaikkia tiloja, jollei toisin ole mainittu. Tulojen vaihteluita käytettävissä olleiden perusluokittimien mukaan esitetään kuvioissa 17 - 19.

Kuvio 17. Viljelmien puhdas tulo peltoalan mukaan indeksinä vuonna 1980, tulojen keskiarvo tilaa kohhti = 20 528 mk = 100

Puhdas tulo kasvaa peltoalan kasvaessa, lukuun ottamatta yli 100 hehtaarin tiloja (kuvio 17). Jo 50 - 100 hehtaarin tiloilla tulon lisääntyminen oli vähäistä edelliseen ryhmään verrattuna. Erot ovat varsin huomattavat kokonaisuudessaan: pienimmän tilaryhmän keskimääräinen puhdas tulo maataloudesta oli vain noin 16:s osa 50 - 99,9 hehtaarin tilojen keskiarvosta.

Kuvio 18. Viljelmien puhdas tulo tuotantosuunnan mukaan indeksinä vuonna 1980, tulojen keskiarvo tilaa kohti = 20 528 mk = 100

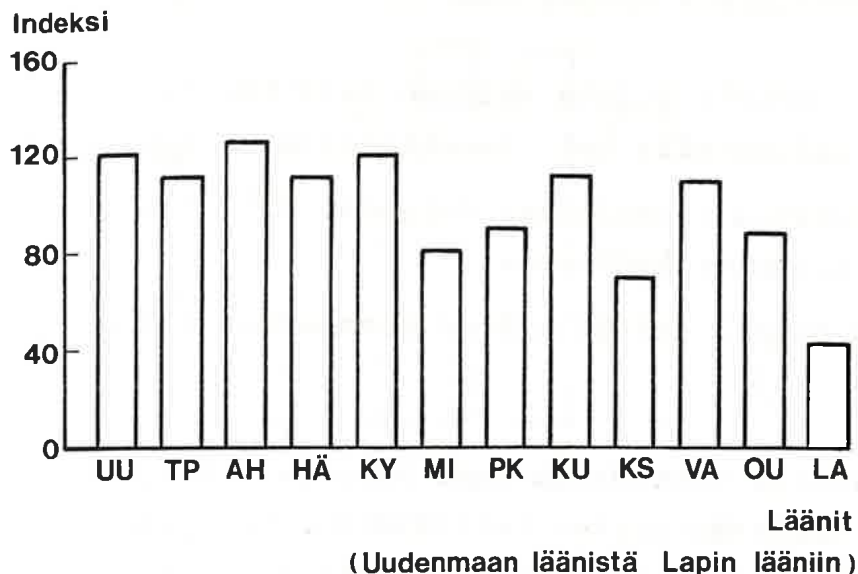

Lähde: MYTT.

Tuotantosuunnittaiset tulokset, koskien 60 - 100 prosentin tulo-osuuksia ao. tuotantosuunnalta, osoittavat myös varsin huomattavia eroja erikoistuneiden karjatilojen hyväksi. Erikoistumattomat, so. muut tilat, saivat keskimäärin vähiten tuloja ja sikatilat eniten (ks. kuvio 18).

Lääneittäiset erot eivät sen sijaan näytä niin suurilta kuin peltoalan mukaiset tai tuotantosuunnittaiset (kuvio 19). Lapin läänissä puhdas tulo jäi kuitenkin vain noin kolmannekseen Ahvenanmaan tasosta. Suuraluejaolla vastaavat indeksiluvut olivat:

Kuvio 19. Viljelmien puhdas tulo lääneittäin indeksinä vuonna 1980, tulojen keskiarvo tilaa kohti = 20 528 mk = 100

Lähde: MYTT.

Etelä-Suomi	114
Sisä-Suomi	89
Pohjanmaa	109
Pohjois-Suomi	76

Tulokset ovat odotettuja. Etelä- ja länsiosat ovat "parempia" maatalousalueita kuin itä- ja pohjoisosat. Suuret tilat ovat "parempia" kuin pienet, mutta yli 100 hehtaarin tilat sotkevat tilannetta. Erikoistuminen on myös kannattavampaa kuin erikoistumattomuus. Nämä johtopäätökset ovat yksinkertaisia ja selkeitä, kuten myös oikeita. Niiden tulkinta edellyttää kuitenkin lisänäkökohtia, joihin paneudutaan seuraavaksi.

Vakiointiin perustuvia lisätarkasteluja

Edellisessä kappaleessa esitetyt johtopäätökset ovat "absoluuttisia", mutta niiden takana on "suhteellisuuksia", so. selittäviä tekijöitä. Selittäviä tekijöitä voidaan

tutkia monien eri näkökulmien kautta. Tässä yhteydessä halutaan esillä olleita eroja tarkastella samojen luokittelumuuttujien avulla. Toisin sanoen haluamme asettaa seuraavanlaisia kysymyksiä:

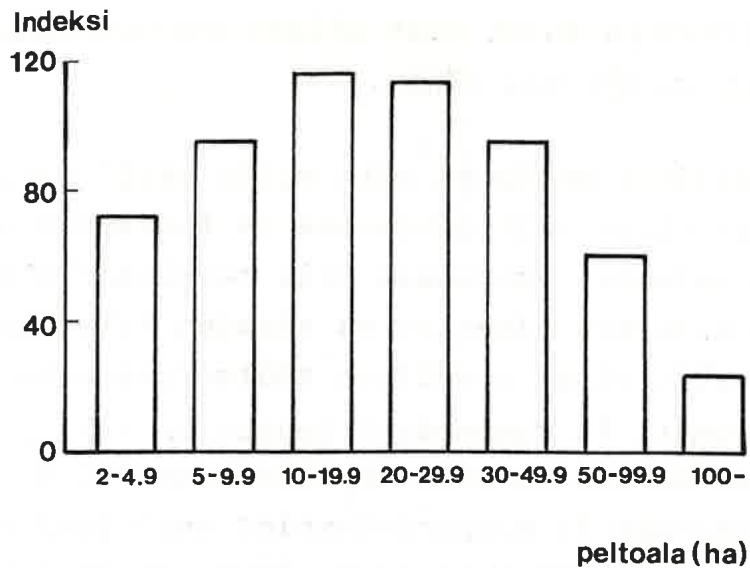
- Missä määrin tuloja voidaan selittää tuotantorakenteella, peltoalalla tai alueellisella sijainnilla?
- Johtuvatko alueelliset tuloerot erilaisesta tuotanto- ja tilakokorakenteesta?
- Mikä näistä tekijöistä on olennainen tulonmuodostuksen kannalta?

Täydellisiä vastauksia emme kysymyksiin kykene antamaan, mutta tämänkaltaisten tekijöiden merkitystä tulonmuodostuksessa voidaan kuitenkin karkeasti tarkastella. Esitettävät tulokset on laskettu yksinkertaista ns. vakiointia käyttäen, jolloin vakiointimuuttujana on käytetty ao. tietoja koko valtakunnan tasolta. Tämä on luonnollisin tapa tämänkaltaisissa yhteyksissä. Tuloksiin on aiheutunut epätarkkuutta kahdesta syystä:

- Tuotantosuunnittaisia tietoja ei ole ollut riittävästi käytettävissä kaikilta alueilta erityisesti vilja- ja muuta kasvinviljelyä edustavilta tiloilta. Myös suurista tiloista on ollut huonosti tietoa.
- Tuotantosuunnittaisten tilojen määrien estimointiin liittyneet epätarkkuudet ovat näkyneet myös näissä tuloksissa (ks. luku 2 sekä liite 1, joissa on esitetty muutamia vertailutuloksia eri painotustavoilla laskettuna).

Yksinkertaisin mahdollinen vakiointi lienee kuviossa 20 esitetty. Siinä on peltoalan mukaisia tulotietoja hehtaaria kohti. Tulomielessä "tehokkaimpia" tiloja olisivat tämän mukaan 10 - 19,9 hehtaarin ja 20 - 29,9 hehtaarin tilat. Vähiten "tehokkaita" taas olisivat yli 100 hehtaarin tilat. Luonnollinen selitys tulokselle on erilainen tuotantorakenne. Isoilla tiloilla peltoalaa käytetään

Kuvio 20. Viljelmien puhdas tulo pellohehtaaria kohti peltoalan mukaan indeksinä vuonna 1980, keskiarvo = 1 641 mk/ha = 100

Lähde: MYTT.

enemmän viljan viljelyyn, joka taas hehtaaria kohti ei tuota niin paljon kuin eläinvaltainen tuotanto. Olennaisinta onkin vakioida myös tuotantosuuntaa. Tiivistetulos tästä on esitetty taulukossa 14.

Taulukko 14. Puhtaan tulon indeksit 1980 suuralueen ja peltoalan mukaan kun peltoalan mukaan jaoteltu tuotantosuunta (MYTT:n mukaan) on vakiointimuuttujana

Alue	Peltoala (ha)							100-
	Yht.	2-4,9	5-9,9	10-19,9	20-29,9	30-49,9	50-99,9	
Koko maa	100	100	100	100	100	100	100	..
Etelä-Suomi	104	116	94	107	100	97	98	..
Sisä-Suomi	99	97	109	95	93	97	105	..
Pohjanmaa	98	95	87	97	100	114	109	..
Pohjois-Suomi	94	83	107	91	112	107	109	..

Vaikka yhden vuoden tuloksissa on myös satunnaisvaihtelua eikä siten pieniä eroja tule pitää kovin merkittävinä, voidaan havaita melkoisen suurta tasaisuutta alueellisesti. Etelä-Suomen tulotaso on tosinkorkein, mutta ero ei edes Pohjois-Suomeen nähden ole kovin suuri. Tilakoon mukaisissa ryhmissä on enemmän vaihteluita - enemmän myös satun-

naisuutta. Näyttää kuitenkin siltä, että Etelä-Suomessa 2 - 4,9 hehtaarin tilat ovat suhteellisesti korkeampi-tuloisia kuin muualla. Pohjois-Suomessa taas myös isoilla tiloilla tulot ovat olleet suhteellisen hyviä, tosin näitä tiloja oli vähän.

Alueellisia eroja ei siis voida pitää kovin merkittävinä, mikäli tilan peltopinta-ala ja tuotantosuunta jo on otettu huomioon. Voitaneen siis tavallaan ajatella niin, että kullekin alueelle on aikojen kuluessa löytynyt varsin hyvin sinne soveltuva tuotantorakenne ja -tapa.

Ilmastosta ja maaperästä johtuvien tekijöiden lisäksi siihen on vaikuttanut käytettävissä oleva peltopinta-ala, muu maa-ala ja maanomistusolot sekä perinnetekijät. Unoh-taa ei myöskään tule sitä, että puhdas tulo sisältää myös aluetukea, jonka tarkoitus on ollut tasoittaa tuloeroja maan osissa. Pinta-alalisä, joka voitaneen myös tulkita osittaiseksi aluetueksi, ei sen sijaan siihen sisälly, koska se ei ole veronalaista tuloa (aluetukilajeista ja niiden vaikutuksista ks. esim. Hanhilahti (1980), Maa-tilahallitus (1982)).

Tuotantosunnittaisia tuloja ei sen sijaan voida selittää kovinkaan paljon peltoalan suuruudella, kuten seuraavat peltoalan perusteella vakioidut luvut osoittavat (vrt. kuvioon 18):

	Vakioimaton	Vakioitu
Nautakarjatilat	132	149
Sikatilat	229	170
Siipikarjatilat	119	139
Viljatilat	74	54
Muut kasvinviljelytilat	88	117
Muut tilat	69	63
Kaikki tilat	100	100

Tuotantosunnan sisältä voidaan katsoa myös eläinmäärien mukaisia jakaumia. Tässä yhteydessä oli käytettävissä vain peltoalan mukaisia tietoja nautakarjatiloilta. Seuraavat luvut on laskettu lehmää kohti (keskimääräinen

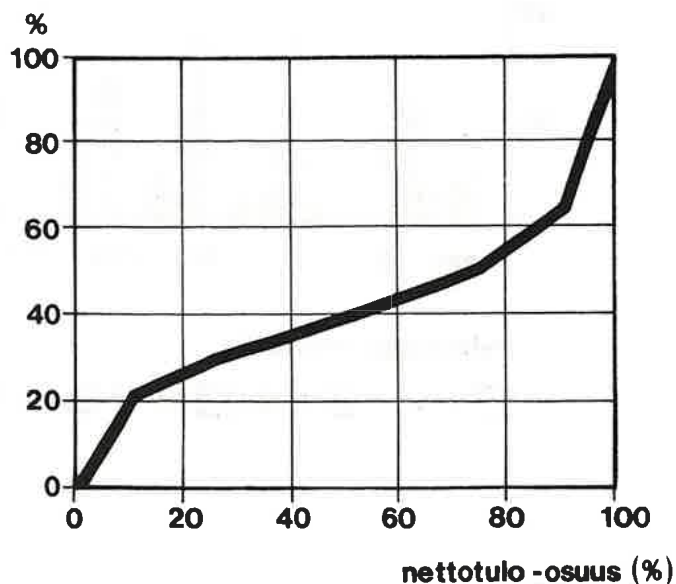
puhdas tulo lehmää kohti oli 3 723 markkaa, tätä on merkitty = 100):

Peltoala (ha)	Indeksiluku
2 - 4,9	96
5 - 9,9	93
10 - 19,9	101
20 - 29,9	107
30 - 49,9	107
50 - 99,9	87
100 -	16

Luvuissa kiinnittää eniten huomiota yli 100 hehtaarin tilojen pieni tulos. Se osoittaa satunnaisuuden lisäksi tilojen olevan varsin erikoislaatuista: tilat eivät keskimäärin ole kovin "tuottavia" tämän mittarin mukaan. Tulorierien erittelyllä vasta saataisiin tarkempi selitys tulokselle.

Varsinaiset puhtaan tulon jakaumat

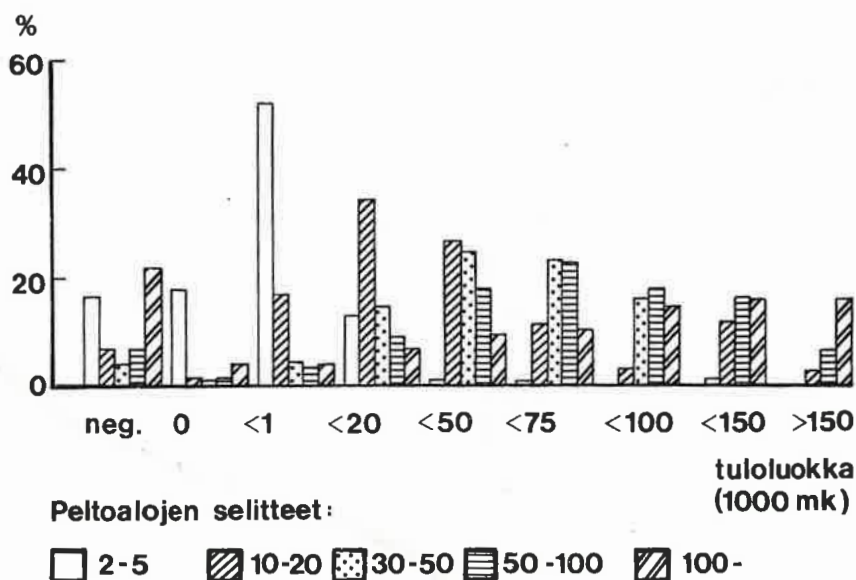
Kuvio 21. Viljelijöiden kertymä maatalouden nettotulojen osuuden mukaan vuonna 1980, %

Lähde: MYTT:n erillistulostus.

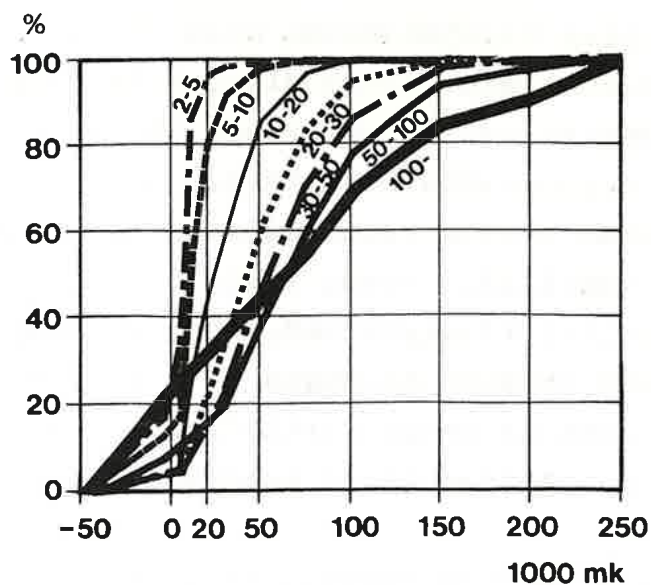
Kuvio 21 kertoo, missä määrin viljelijät ovat jakautuneet maataloudesta saatujen nettotulojen osuuden mukaan eri ryhmiin. Tarkastelu koskee alle 65-vuotiaita viljelijöitä. Havaitaan, että noin 40 % heistä sai noin puolet nettotuloistaan maataloudesta vuonna 1980. Noin 35 prosentille taas maataloustulo merkitsi vähintään 90 %. Jakauma on sikäli epätasainen, että varsin suurelle osalle viljelijöistä maatalous oli varsin vähämerkityksellinen ja varsin suurelle osalle suurimerkityksellinen, tälle välille sijoittuvia oli suhteellisesti vähemmän. Puhtaan tulon maataloudesta ei tulo-osuudesta huolimatta tarvitse olla kaikissa tapauksissa kovin suuren. Tulos osoittaa kuitenkin, että mikäli maataloudesta saatu tulo-osuus oli noin 75 %, saavutettiin koko maan keskimääräinen tulotaso tilaa kohti.

Kuvio 22. Viljelmien puhdas tulo peltoalan ja tuloluokan mukaan vuonna 1980

Lähde: MYTT:n erillistulostus.

Kuvio 23. Viljelmien puhtaan tulon kertymät peltoalan ja tuloluokan mukaan vuonna 1980

Lähde: MYTT:n erillistulostus.

Puhtaan tulon jakauman tarkastelu päätetään todelliseen jakaumaan peltoalan mukaan. Kuvioon 22 on piirretty muutamien tilaryhmien pylväsdiagrammeja ja kuvioon 23 kaikkien käytettävissä olleiden tilaryhmien kertymäjakaumat.

Kaikkien tilojen puhtaan tulon keskiarvon, noin 20 500 markan, alle jäävien tilojen määrä oli pienimmässä tilaryhmässä yli 96 % ja seuraavassa noin 81 %. Pienimmillään luku oli 20 - 100 hehtaarin tiloilla, noin 15 - 22 %.

Luonnollinen piirre, joka jo aikaisemmissa tuloksissa on näkynyt, on se, että jakaumien painopisteet sijaitsevat peltoalan kasvaessa aina suuremmilla tulotasolla. Jakaumien hajonta on suurin yli 100 hehtaarin tiloilla, joista varsin suuri osa on saanut jopa negatiivista puhdasta tuloa maataloudesta. Tämä osaltaan selittää jo aikaisemmin havaittuja erikoisuuksia. Ne vaikuttavat selvästi myös keskimääräisiin tuloksiin, koska tällaisten tilojen absoluuttinen määrä on vähäinen. Pienimpien tilojen hajonta

on pienintä: ne eivät tarjoa mahdollisuuksia kovin suuriin puhtaisiin tuloihin millään tuotantotavoilla.

Tappiollisten tilojen määrä, noin 10 %, on aika suuri. Kun lisäksi tulottomia tiloja oli 6 % ja alle 10 000 markan tuloa saaneita kaiken kaikkiaan 45 %, voidaan puhua varsin suurista tuloeroista. Näitä eroja on jo aikaisemmin selitetty huomattavalla sivutoimisten tai osa-aikaisten viljelijöiden määrillä. Koska tällaisia tiloja on myös suhteellisen suurissa tilaryhmissä, täytyy selityksiä olla muitakin. Luvun lopuksi halutaan vain viitata muutamiin tällaisiin. Niiden tarkempi tutkiminen ei kaikilta osin ole tilastojen puutteiden takia mahdollinen.

- Jo aikaisemmin on todettu kuolinpesien, osuuskuntien, kuntien ym. ei-luonnollisten henkilöiden tilojen puh-
taiden tulojen olevan keskimäärin jopa negatiivisia.
Nämä tilat ovat muita suuremmassa määrin myös tässä
suhteessa "ei-luonnollisia".
- Verotus mahdollistaa soveltuvat tilinpäätökset.
- Monitoimisilla tiloilla on mahdollisuudet siirtää tuloja
ja menoja toimialalta toiselle.
- Verotuskirjanpito ei ota kaikkia todellisia tuloja huo-
mioon riittävästi, mm. omien tuotteiden käyttöä.
- Velkaisuusaste, joka joinakin vuosina voi laskea puh-
dasta tuloa huomattavasti, mutta silti "reaalista tu-
loa voi olla paljon".
- Vieraan työvoiman käyttö erityisesti yli 50 hehtaarin
tiloilla vähentää veronalaista tuloa.
- Ostettujen tuotantopanosten huomattava suhteellinen mää-
rä vaikuttaa myös tuloja vähentävästi, joskus poikkeuk-
sellisen paljon.
- Tiloja hoidetaan epärationaalisesti.
- Tulotavoite ei ole kovin merkityksellinen, vaan maata-
lous on enemmän elämäntapa tai harrastus.

7. MAATALOUSTULON OSATEKIJÖISTÄ

Maatilatalouden yritys- ja tulotilaston tärkein tulokäsite, maatalouden puhdas tulo, on veronalainen tulo, joka saadaan maatalouden bruttotulojen ja menojen erotuksena. Tulos voi, kuten jo edellä on havaittu, olla myös negatiivinen. Bruttotulot koostuvat kotieläinten, kasvinviljelytuotteiden ja puutarhatuotteiden myyntituloista sekä kotija torimyyntituloista, joiden lisäksi voidaan saada vuokratuloja ja veronalaisia avustuksia valtiolta. Menojen pääerät taas ovat palkkamenot, tuotantopanosten ostoista aiheutuneet menot, korjaus- ja kunnossapitomenot, hankintamenojen poistot ja muut maatalouden menot.

Bruttotulojen voitaneen katsoa pitkälti kuvastavan vuoden tuotannollista tulosta, mutta niihinkin vaikuttavat mm. tuotteiden myynnin ajoitus ja ulkopuolella kirjanpidon esimerkiksi vaihtokauppana myytyjen tuotteiden määrä. Menojen määräytyminen on vielä enemmän kirjanpidollinen. Vuosittaiset menojen vaihtelut voivat olla suuriakin, erityisesti jos tuotantopanosten ostot tai korjaus- ja kunnossapitokustannukset ajoitetaan sopivasti määrätylle ajanjaksolle. Näin ollen puhdas tulo, edellisten erotuksena, voi vielä enemmän vaihdella ajankohdasta toiseen ja viljelmältä toiselle. Tämän tulokäsitteen korjaaminen esimerkiksi tasoittamalla tulojen ja menojen ajoituksesta johtuvia tekijöitä, ottamalla valtionavustukset huomioon myös ei-veronalaiselta osaltaan, pyrkimällä kotitarvekäytön arvioimiseen tai ottamalla myös velat ja velanhoitomenot huomioon, ei näitä ongelmia kuitenkaan täysin poista. Tässä yhteydessä ei korjaamiseen pyritä, vaan tyydytään puhtaan tulon tärkeimpien osatekijöiden jakaumien tarkasteluun lähinnä peltoalaa ja tuotantosuuntaa vasten. Alueelliset tekijät on niiden vähäisen merkityksen takia (ks. luku 6) lähes sivuutettu.

Bruttotulot

Bruttotulojen jakaumat eivät sellaisinaan ole kovin kiintoisia. Ne ovat puhtaasti tulon jakaumien kaltaisia (ks. esim. kuvio 17), mutta vielä epätasaisempia. Kiintoisampia ovat bruttotulojen suhteelliset jakaumat esimerkiksi peltoalan ja tuotantosuunnan mukaan (taulukko 15).

Taulukko 15. Keskimääräiset suhteelliset bruttotulot tilaa kohti tuotantosuunnittain ja peltoalan mukaan 1980, % vastaavasta peltoalaryhmän keskiarvosta

	Peltoala, ha							Yht.
	2-4,9	5-9,9	10-19,9	20-29,9	30-49,9	50-99,9	100-	
Nautakarja	209	134	111	105	101	114	155	(116)
Sika	562	312	227	178	212	220	141	(356)
Siipikarja	332	135	111	205	186	320	132	(161)
Vilja	87	55	43	50	54	61	66	(76)
Muu kasv.v.	67	84	88	122	109	103	173	(85)
Muut tilat	42	48	61	73	74	85	103	(54)
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	(100)

(Suluissa olevia lukuja ei ole vakioitu)

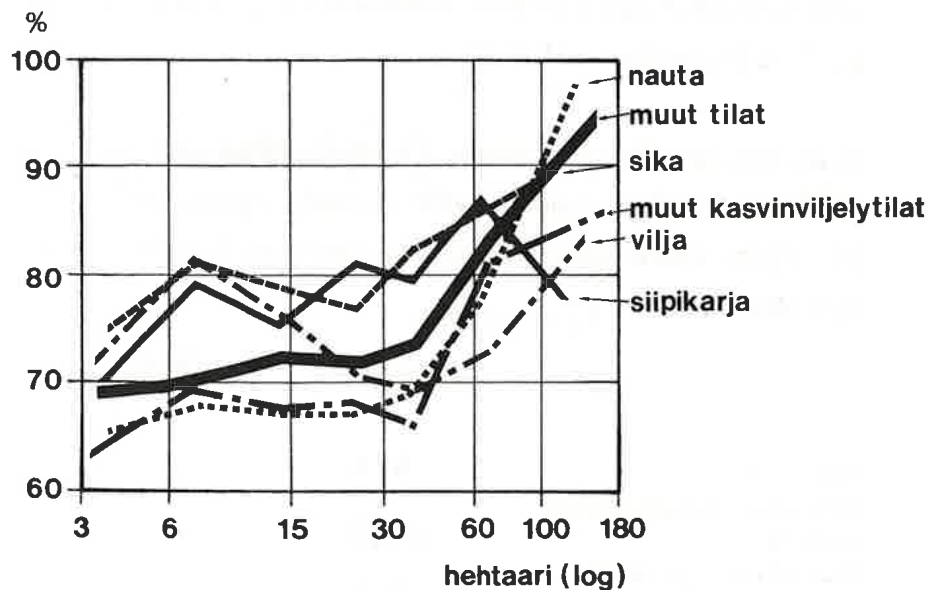
Bruttotulot ovat suhteellisesti suurimmat pienillä kotieläintalouteen erikoistuneilla tiloilla. Erikoistumattomien "muiden tilojen" suhteelliset bruttotulot kasvavat tasaisesti tilakoon kasvaessa. Kysymys lienee tavallaan siitä, että tilakoon kasvaminen on antanut mahdollisuuksia rationalisointiin ja on myös edellyttänyt enemmän erikoistumista, mutta tässä tapauksessa useampiin kuin yhteen tuotantosuuntaan. Nautakarjatilojen suhteelliset bruttotulot laskevat keskimmaisissa tilakokoryhmissä, mutta pysyvät kuitenkin keskitason yläpuolella. Sikatilojen ja vielä selvemmin siipikarjatilojen luvut vaihtelevat yllättävästi. Tärkein syy tähän lienee ko. tilojen pienehkö määrä, jonka takia muutamat tilat vaikuttavat tuloksiin varsin paljon. Myös se, ettei peltoalan suuruus ole kovin ratkaisevaa sikojen tai kanojen kasvatuksessa, heijastuu näissä vaihteluissa. Viljatilojen luvut ovat odotetusti selvästi muita pienempiä; ehkä yllättävää on se, että suurin luku on pienimmässä tilaryhmässä. Muiden kasvinviljelytilojen vaihtelut

ovat myös varsin suuria. Se osoittaa, että erityisesti isommat näistä tiloista ovat varsin rationaalisia ja erikoistuneita, mutta pienimmät sen sijaan huonosti tuottavia (mutta kotitarvetuotto voi olla suhteellisen suuri), ja on ollut osin sattuma, että ne ovat joutuneet MYTT:n määrittelyn perusteella tälle tuotantosunnalle.

Menot

Maataloustuotteiden tuottamisesta koituneista verotuksessa hyväksytyistä menoista esitetään kokonaiskuva kuviossa 24 ja taulukossa 16.

Kuvio 24. Viljelmien keskimääräisten menojen suhde bruttotuloihin tuotantosunnan ja peltoalan mukaan vuonna 1980

Lähde: MYTT.

Yleensä menojen osuus bruttotuloista kasvoi peltoalan lisääntyessä. Täysin johdonmukaista kasvu ei ole, se voimistuu erityisesti yli 30 hehtaarin tiloilla. Myös 5 - 9,9 hehtaarin tiloilla menojen osuus on vähän yleistä tasoa

Taulukko 16. Maatalouden menojen osuus bruttotuloista, ko. tilaryhmän keskiarvo = 100

	Peltoala, ha							Yht.
	2-4,9	5-9,9	10-19,9	20-29,9	30-49,9	50-99,9	100-	
Nautakarja	92	97	96	95	93	96	106	(95)
Sika	105	116	113	109	111	106	97	(112)
Siipikarja	98	114	109	115	107	107	96	(111)
Vilja	101	117	110	100	93	90	90	(103)
Muu kasv.v.	89	99	97	97	90	100	93	(97)
Muut tilat	97	100	104	102	100	102	102	(104)
Yhteensä	100	100	100	100	100	100	100	(100)

suurempi. Tuotantosunnittaiset erot ovat yllättävän pieniä. Nautakarjatiloiilla menojen osuus on yleensä muita pienempi, mutta sika- ja siipikarjatiloiilla suurempi. Viljatiloiilla menojen merkitys ei kasva tilakoon suuretessa yhtä paljon kuin muilla tiloilla. Siipikarjatilojen vaihtelevia tuotantotapoja kuvastavat myös tämän taulukon vaihtelevat luvut, samantapaista on havaittavissa myös muiden kasvinviljelytilojen kohdalla. "Muut tilat" poikkeavat yleislinjasta vähiten.

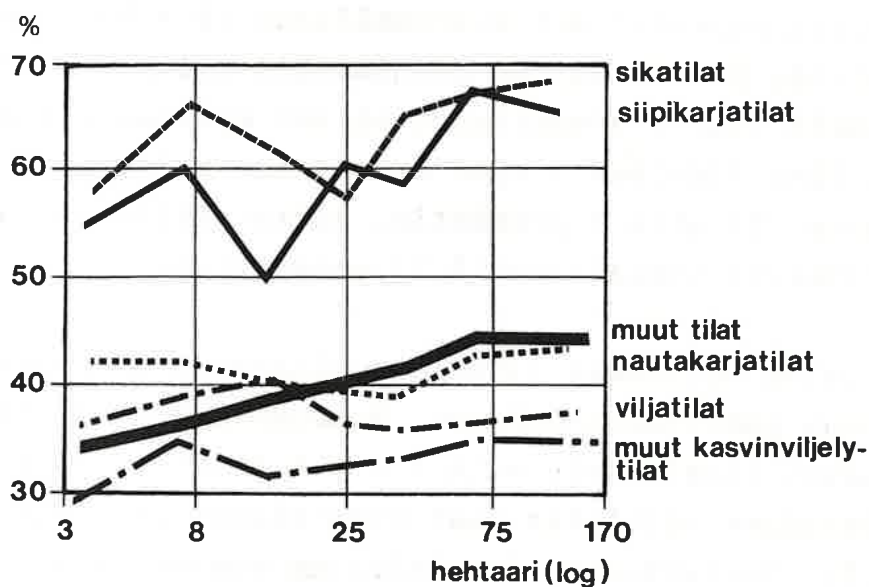
Menojen yleisen tason täydennykseksi tarvitaan menoerien tarkastelua. Seuraavat luvut vuodelta 1980 ovat kaikkien tilojen keskiarvoja käytettävissä olevista viidestä pääryhmästä:

	Menoista %	Bruttotuloista %
Palkat	3,6	2,5
Tuotantopanosten ostot	61,3	43,8
Korjaus ja kunnossapito	7,1	5,1
Hankintamenojen poistot	17,0	12,2
Muut menot	11,1	7,9

Selvästi suurin menoero koostuu tuotantopanosten ostoista, so. eläinten, rehun, väkilannoitteiden, poltto- ja voiteluaineiden, energian yms. ostoista. Niiden tuotantosunnittaista ja peltoaloittaista jakaumaa esittää kuvio 25.

Tässä osuudet on laskettu bruttotuloihin nähden, jotta paremmin nähdään niiden merkitys puhtaan tulon muodostuksessa. Sika- ja siipikarjatilat ovat aivan omassa ryhmässään. Ison bruttotulon edellytyksenä ovat isot tuotantopanosten ostot. Muut tilat ovat varsin samankaltaisia, mutta isot vilja- ja muut kasvinviljelytilat ovat käyttäneet ostopanoksia muita vähemmän. Ilmeisesti maaitseessään on näillä tiloilla merkittävin tuotantotekijä.

Kuvio 25. Viljelmien keskimääräiset tuotantopanosten ostot suhteessa bruttotuloihin tuotantosuunnan ja peltoalan mukaan vuonna 1980

Lähde: MYTT.

Palkkamenojen osuus kaikista menoista oli keskimäärin mitättömän pieni, mutta nousee isoilla tiloilla suureksi. Yli 100 hehtaarin tilojen keskiarvo oli noin 20 % ja 50 - 99,9 hehtaarin tiloillakin 7,5 %.

Muista menoeristä poistot ovat ehkä kiintoisimmat. Niiden osuuksien vaihteluita on tutkittu eri näkökulmista. Suhteessa kaikkiin menoihin poistojen merkitys on vähäisin sika- ja siipikarjatilajoilla, syynä em. ostopanosten osuus. Muut tilat olivat lähes samantasoisia, joskin isoilla vilja-

tiloilla poistojen merkitys oli suurin. Tilakoon vaikutus oli aika vähäinen, mutta suurilla tiloilla poistojen merkitys väheni, nyt syynä palkkojen osuuden kasvu.

Poistojen suhde (poistamattomaan) pääomaan on viime vuosina ollut vähän yli 17 %. Koneiden ja kaluston osalta luku on ollut noin 23 % (maksimipoistohan on 30 %). Näitä poistojen osuuksia voidaan pitää varsin normaaleina. Esimerkiksi Koskenkylän (1979) laskelmien mukaan poistoprosentti vaihteli tehdasteollisuudessa 15 - 20 prosentin välillä vuoden 1960 jälkeen (ks. alaa koskevasta kirjallisuudesta myös Alho (1980) ja Ihamuotila (1983)).

Poistoprosentti oli suurimmillaan 20 - 99,9 hehtaarin tiloilla, pienimmillään pienimmillä tiloilla. Yli 100 hehtaarin tiloilla vaihtelut olivat suuria: siipikarjatiloilta luku ilmeisesti myös satunnais- tai tilastovirheiden takia oli alle 5 prosentin, mutta vilja- ja muilla kasvinviljelytiloilla lähellä 20 prosenttia.

Menojen muutokset eivät ole olleet kovin merkittäviä 1970-luvun puolivälin jälkeen. Menojen suhde bruttotuloihin kasvoi keskimäärin vain 1 - 2 % kaikilla tiloilla. Vuosittaiset vaihtelut ovat myös olleet kokonaistasolla pieniä. Tuotantosunnittaisiakaan muutoksia ei voida pitää merkittävinä, mutta niissä näkyvät toki paremmin olosuhteista ja muista satunnaisluonteisista tekijöistä johtuvat muutokset.

Tuotantopanosten ostojen määrä suhteessa bruttotuloihin kasvoi vuodesta 1973 vuoteen 1980 vajaa 10 %. Pidemmän aikavälin tietoja ei samoin (MYTT:n) kriteerein ollut saatavissa. Viime aikoina on näiden panosten määrästä virinnyt aikaisempaa enemmän huolestunutta keskustelua (vrt. esim. R. Ihamuotilan alustus Orimattilan maatalousnäyttelyn avajaispäivän tilaisuudessa 17.6.1983, H. Haaviston haastattelu Suomen Sosialidemokraatissa 3.8.1983 ja M. Kareksen haastattelu HS:ssa 26.9.1983). Edellä

esitetyn mukaan ostopanosten osuus viljelijän tulonmuodostuksessa ei kuitenkaan ollut 1970-luvun loppupuolella kovin paljon lisääntynyt. Keskustelun voimistuminen on siten hieman "myöhäsyntyistä" tai vasta nyt on ylitetty tietty liian iso "kynnys".

Sika- ja siipikarjatiloiilla tuotantopanosten ostojen osuus on viime vuosina pysynyt suurin piirtein ennallaan, mutta nautakarja-, vilja- ja "muilla tiloilla" on kasvua tapahtunut. Muiden kasvinviljelytilojen vuosittaiset vaihtelut ovat olleet sen verran suuria, ettei selkeää johtopäätöstä ole syytä tehdä.

Tuotantopanosten ostojen osuuden kasvu, ei siis kovin merkittävä, on jakautunut melko tasaisesti eri menoerille. Poltto- ja voiteluaineiden osuus on kasvanut muita vähän enemmän. Kotieläinten ostojen merkitys on hieman jopa vähentynyt, samoin lannoitteiden erityisesti vuoden 1976 jälkeen. Siementen osuus menoeränä on vaihdellut varsin paljon: oli vuonna 1977 varsin korkealla tasolla, mutta on sen jälkeen laskenut. Rehuostojen osuus on vaihdellut keskitason molemmin puolin.

Myöskään puhtaan tulon osista ei ole käytettävissä jakautumatietoa. Siten on vaikea selvittää tekijöitä, jotka ovat edistäneet hyvää tai huonoa tulonmuodostusta. Käytettävissä olevat luvut ovat keskiarvolukuja, lähellä normaalia tasoa, mikäli jakauma on "kaunis". Yksityiskohtaisempien - alueellisten, peltoaloittaisten ja tuotantosuunnittaisten - tulosten avulla saadaan kuitenkin eristettyä joitakin pieniä ryhmiä jakauman reunoiltakin. Koska pieniä ryhmiä löytyy helpommin isompien tilojen ryhmistä, analyysin tuloksia ei ole syytä soveltaa pieniin tiloihin. Toisena ongelmana tässä analyysissä on ollut se, että erikoistapauksia on löytynyt enemmän jakaumien huonojen tulojen, jopa negatiivisten tulojen päästä. Seuraavat arvioinnit huonojen tulojen "selittämiseksi" - lähtökohtana kolme tapausten pääryhmää - sisältävät kaikesta huolimatta tietyn subjektiivisen "latauksen".

- Tyypillisin ryhmä on sellainen, jossa tuotannollinen tulos, ko. tilaryhmän yleiseen tasoon verrattuna, on suhteellisen hyvä, korkeintaan vähän keskitasoa huonompi. Koska kuitenkin palkkamenojen osuus nousee hyvin suureksi, jopa lähelle 40 % bruttotuloista ja muut menot ovat normaalia tasoa, puhdas tulo jää pieneksi, jopa negatiiviseksi. Tällaiset tilat harjoittivat yleensä varsin työvaltaisia tuotantotapoja, mutta eivät yleensä olleet viljatiloja.
- Toiseksi tyypillisin tilanne oli ehkä se, että ostetut tuotantopanokset ja osin myös hankintamenojen osuus nousi suureksi, mutta tuotantotaso oli kohtuullinen. Nämä olivat yleensä eläintuotantoon erikoistuneita tiloja. Huono tulos lienee yleensä väliaikaisluonteinen. Taustalla olivat esimerkiksi sukupolvenvaihdon motivoimat investoinnit.
- Kolmanneksi on syytä mainita ryhmä, jonka tuotannollinen tulos oli huono. Tätä voitiin tarkastella eläinten osalta ko. tulojen suhteena eläinmäärään tai viljatilojen osalta suhteessa käytettävissä olevaan peltoalaan. Lisäksi menoja aiheuttivat mm. menneiden vuosien hankinnoista yhä aiheutuneet suuret poistot. Kiinnittipä tuloksissa huomiota myös eräs erikoistapaus: vaatimattomien tulojen vastapainoksi "muut menot" olivat suhteellisen suuret; tämä taas johtui huomattavan suurista maksetuista vakuutusmaksuista ja ajoneuvokustannuksista.

8. YHTEENVETO

Tässä luvussa pyritään tekemään joitakin yhteenvetomaisia johtopäätöksiä ajatellen erityisesti niitä kysymysasetelmiä, joihin tämän raportin toimeksiantaja, viljelijöiden ja palkansaajien tulovertailuprojekti, joutuu etsimään vastauksia. Kaikkia tällaisia ongelmia ei tässä raportissa ole voitu käsitellä edes lyhyesti. Esimerkiksi pääomakannan, velkaisuuden ja näihin liittyen pääoma- ja inflatiovoittojen ja -tappioiden jakautuminen on jouduttu tietopuutteiden ja

asioiden vaikeuden takia sivuuttamaan. Tuloja on käsitelty kulutuksen näkökulmasta toisessa tutkimusraportissa "Maatalousyrittäjien ja teollisuustyöntekijöiden tulot, kulutus ja kestokulutustavaroiden omistus vuonna 1981", joka on julkaistu TTT:n tutkimusselosteena 27.

Palkatun työvoiman palkkavertailu

MTH:n työpanostiedustelu sisältää viljelijäperheiden ulkopuolisen, palkatun työvoiman, käyttämät työajat (ks. luku 4). Vastaavasti MYTT sisältää palkkamenojen määrät. Kummatkin tiedot ovat saatavissa peltoalaryhmittäin. Mikäli palkkamenot jaetaan vastaavilla työtunneilla, saadaan siten maksetut tuntipalkat ulkopuoliselle työvoimalle. Samoja tietoja on kerätty otostiedusteluna myös maataloustyöntekijöiden palkkatilastoon. Näitä tietoja ei ole tämän raportin tärkeimmältä ajanjaksolta eli vuodelta 1980 peltoalaryhmittäin. Mikäli oletamme tuntipalkkojen jakauksen olevan vuonna 1980 saman kuin vuonna 1982, jolloin peltoalaryhmittäiset tuntipalkat ovat saatavissa, voidaan tällainen vertailu suorittaa. Taulukko 17 esittää näillä ehdoilla saatuja vertailupalkkoja.

Taulukko 17. Maataloustyöntekijöiden tuntipalkat MYTT:n palkkamenojen ja MTH:n työpanostiedustelun (A) ja ao. palkkatilaston (B) mukaan peltoaloittain 1980, mk/h

Peltoala, ha	A	B
2 - 4,9	6,96	..
5 - 9,9	6,73	16,98*
10 - 19,9	11,32	13,75*
20 - 29,9	13,60	13,85
30 - 49,9	16,05	16,11
50 - 99,9	16,97	16,98
100 -	17,59	18,61
Yhteensä	12,71	16,05

* Naistyyöntekijöistä ei ollut joka neljännekseltä tietoa, joten tulos on laskettu lähinnä miestyöntekijöiden avulla. Suurta virhettä ei aiheudu, koska naisia on työntekijöistä selvästi vähemmän.

Tulos osoittaa erityisesti pienissä tilaryhmissä huomattavaa eroa, mikä näkyy myös kokonaistuloksissa: palkkatilasto antaa neljänneistä suuremman keskipalkan. Vaikka palkkatilastokin sisältää virheitä, ei niiden suuruus ole taulukon osoittaman suuruista. Tulosten erilaisuus täytyykin selittää lähinnä liian isoilla ilmoitetuilla työpanostiedoilla pienillä tiloilla, koska palkkatiedot ovat todellisia (ns. kuutamotyöt ovat toki myös mahdollisia). Työpanostietojen ilmoittaminen ei velvoita mihinkään - esimerkiksi palkanmaksuun säädettyjen normien mukaan tai määrättyyn suoritukseen, mikä aiheuttaa todennäköisemmin niitä koskevien tietojen liioittelua kuin niiden vähättelyä.

Tulosta ei voi tulkita niin, että viljelijäperheen jäsenten työaikatiedot olisivat samalla tavoin virheellisiä: isommilla tiloilla oikeampia kuin pienillä. Sen tutkiminen on eri ongelma. On kuitenkin uskottavaa, että palkatuista henkilöistä pidetään huomattavasti paremmin kirjaa kuin omista perheenjäsenistä, minkä vuoksi perheenjäseniä koskevat tiedot työajasta tulevat näitä puutteellisemmiksi, karkeahkoiksi arvioiksi. Yllättävää olisi, jos virheen suunta ei yleensä olisi sama kuin edellä esitetty.

Puhdas tulo työaikayksikköä kohti

Yleensä viljelijöiden tuloja halutaan tarkastella paitsi kokonaisuutena, myös tiettyä työaikayksikköä kohti. Tavallisimmin yksikkönä käytetään työtuntia, mutta yhtä hyvin kysymykseen tulee työkuukausi tai työvuosi. Tällöinkin pitäisi ao. viljelijöiden määrä mitata, eikä voitaisi välttää mm. työtunteja koskevaa tietoa, koska haluttaisiin ottaa huomioon vain ne työkuukaudet tai vuodet, joina on tehty riittävä määrä työtä.

Luvussa 4 on jo todettu, ettei työajan jakautumisesta ole riittävän monipuolisesti käytettävissä tietoa, mm. työ-
lajeittaiset ja henkilöryhmittäiset tiedot erilaisten tuo-

tantosuuntien ja peltoalojen mukaan puuttuvat. Niillä olisi kuitenkin tarvetta, koska kaikkien henkilöryhmien (viljelijöiden, heidän puolisoitensa, muiden perheenjäsenten, sukulaisten) erilaisia töitä (johtotyöt, korjaus- ja kunnostustyöt, eläinhoitotyöt, aputyöt ym.) tuskin voidaan pitää samanarvoisina muusta kuin "yksioikoisesta tasa-arvonäkökulmasta lähtien". Tosiasiassa niistä maksetaan myös palkatuille työntekijöille hyvin erilaista palkkaa. Tämä erilaisuus ei olisi haitta, jos kaikilla tiloilla näitä töitä tehtäisiin samassa suhteessa. Näin ei kuitenkaan voi olla, edes tilastojen mukaisissa tilaryhmissä. Työmenetelmät ovat varmasti esimerkiksi pienellä nautakarjatilalla ja isolla viljatilalla hyvin erilaiset. Tässä yhteydessä ei siis näitä työeroja voida ottaa huomioon, mutta jotta saataisiin jokin käsitys puhtaan tulon jakaumasta eri tilaryhmissä, esitetään taulukko 18, jossa kaikkien viljelijäperheen jäsenten kaikki työt on arvostettu samanlaisiksi.

Taulukko 18. MYTT:n puhtaan tulon jakauma työaikayksikköä (ks. luku 4) kohti tuotantosuunnittain ja peltoalaryhmittäin vuonna 1980, kaikkien tilojen keskiarvo = 100

	Peltoala, ha							Yht.
	2-4,9	5-9,9	10-19,9	20-29,9	30-49,9	50-99,9	100-	
Nautakarja	40	57	101	172	283	486	186	96
Sika	..	..	72	166	281	385	321	113
Siipikarja	..	..	..	..	..	..	..	234
Vilja	..	..	141	258	371	729	547	233
Muu kasv.v.	..	..	..	..	..	..	..	248
Muut tilat	43	54	92	169	216	301	534	97
Yhteensä	50	56	97	172	255	379	569	100

Tämäntyyppinen aineisto sisältää varsin paljon epävarmuutta, minkä vuoksi monia tietoja ei ole edes haluttu ilmaista. Kuitenkin voimme päätellä, että korkein puhdas tulo työaikayksikköä kohti saavutetaan siipikarja-, vilja- ja muilla kasvinviljelytiloilla. Sikatiloilla tulos on myös keskitason yläpuolella. Nautakarja- ja muut tilat jäävät keskitason alapuolelle. Ko. tulo kasvaa myös peltoalan

kasvaessa, keskitaso saavutetaan vähän yli 20 peltohehtaarin tasolla. Eri tilaryhmien eroja voidaan pitää erittäin suurina, pienimmät luvut ovat lähes 20:s osa suurimmista. Erot pienenisivät jonkin verran, jos pieniä tiloja suosivat pinta-alalisät otettaisiin tuloihin mukaan. Myös korjojen vähentäminen puhtaasta tulosta pienentäisi eroja, koska niiden vaikutus on suuremmilla tiloilla suurempi.

Järkiperäisesti hoidetut ja viljelijäperheelle täystyöllisyyden antavat viljelmät (maataloustulolaki, 6. pykälä)

Väestölaskennan mukaan maassamme oli vuonna 1980 viljelijöitä ja heillä perheenjäseniä 615 000, joka oli 12,8 % koko väestöstä. Yli kahden peltohehtaarin tiloja taas oli 184 000 - 204 000 (toinen tieto MYTT:n, toinen MTH:n). Tiloista (viljelmistä) yli 60 % oli kuitenkin alle 10 peltohehtaarin suuruisia. Jo tämä osoittaa, että läheskään kaikki tilat eivät voi taata viljelijöille ja heidän perheilleen täystyöllisyyttä. Tässä kappaleessa yritetään "haarukoida" sellaisten tilojen määrää, jotka täyttävät tämän kriteerin. Taustalla on vuoden 1982 maataloustulolaki, jonka 6. pykälässä ko. viljelmät on otettu teollisuustyöntekijöiden vertailuryhmäksi.

a) Väestölaskennan 1980 mukaan viljelijöistä oli ammatissa toimivia 137 500 (68 %). Maa-, metsä- ja kalatalouden päätoimialakseen heistä katsoi 100 200 (49 %). Taulukossa 6 esitettiin heidän tilaryhmittäinen jakaumansa, joka oli hyvin vino: yli 70 prosentin päästiin yli 10 peltohehtaarin tiloilla, mutta missään ryhmässä ei luku nousut yli 90 prosentin. Saman laskennan mukaan vähintään 150 työpäivää ko. töitä tehneitä oli viljelijöistä 92 000 (45 %). Tilaryhmittäinen jakauma oli paljon edellisen kaltainen, mutta osuudet olivat vähän pienempiä (ks. taulukko 7). Tämä 150 työpäivän raja sisältää myös metsätalouden piirissä tehdyt työpäivät, joista maataloustulolaissa ei kuitenkaan puhuta. Myös 150 työpäivän raja on

varsin väljä. Siten 6. pykälän viljelijöiden määrää arvioitaessa voidaan oheista lukua pienentää aika selvästi, pienten tilojen luvut lähenevät nollaa, koska ne ovat keskimääräistä metsävaltaisempia. Voidaan arvioida, että ko. viljelijöiden määrä jää tämän kriteerin perusteella noin 50 000 - 70 000:een.

b) MTH:n työaikatietojen mukaan eivät naisviljelijät käyttäneet missään ryhmässä keskimäärin yli 1 300 tuntia vuodessa maataloustöihin, miesviljelijöidenkin luvut jäävät alle 2 100 tunnin. Täystyöllisyysraja ei ole selvä käsite, mutta noin 1 900 - 2 600 tunnin tasolle se voitaneen asettaa (ks. liite 2). Siten ei edes keskimääräistä miesviljelijää voitaisi sisällyttää täystyöllisten ryhmään missään tilaryhmässä (ks. kuvio 10). Kaikkia maatilan töitä sen sijaan tehtiin niin paljon, että rajan keskitaso yllettiin keskimäärin kaikissa 10 - 99,9 hehtaarin tilaryhmissä (ks. kuvio 12). Työajan jakaumaa tilaryhmien sisältä ei ollut käytettävissä, minkä vuoksi ei voida tietää, kuinka paljon löytyisi esimerkiksi 2 000 maataloustyötunnin ylittäviä tiloja. Epäilemättä niitä löytyisi melko paljon erityisesti yli 20 hehtaarin tiloista.

Tuotantosunnittaisia työaikatietoja ei ollut edelliskään vertaa käytettävissä. Kuitenkin voidaan varsinaisista maataloustöistä, joita erityisesti viljatilloilla tehdään, havaita (ks. kuvio 13 ja taulukko 11), että kesäajan ulkopuolella ne eivät työllistä täystoimisesti missään tilaryhmässä. Sama koskenee myös muita kasvinviljelytiloja, mutta tästä ei ole yhtä paljon tietoa käytettävissä. Sen sijaan voidaan arvioida, että useimmat 20 - 99,9 peltihehtaarin eläinten hoitoon erikoistuneet tilat antavat ainakin toiselle viljelijäperheen jäsenelle täystyöllisyyden. Pienemmillä ja yli 100 hehtaarin tiloilla tämä osuus laskee selvästi.

Näillä perusteilla voidaan tehdä karkea arvio täystyöllisten tilojen määrästä 1980. Koko vuoden työllistäviä tilo-

ja olisi noin 30 000 - 50 000. Noin puoli vuotta täystyöllistäviä kasvinviljelytiloja olisi noin 5 000 ja muita tiloja ehkä 10 000 - 20 000. Jos metsätaloustyöt ja muut maataloilille luontuvat työt otettaisiin huomioon, täystyöllisten tilojen määrät kasvaisivat varsin selvästi. Ilmeisesti kohdan a) mukaiset luvut olisivat tällöin päteviä.

c) Tulojakaumista on käytettävissä väestölaskennan tietojen, jotka koskevat myös muita tuloja kuin maataloustuloja, lisäksi puhtaan tulon tietoja. Kummatkin ovat veronalaisia tietoja, eivätkä siten sisällä kaikkia tuloja ja niiden jaksoitus tarkasteluvuodelle voi olla hyvinkin erikoinen. Siten joidenkin tilojen vuotuiset tulot voivat kuvata varsin huonosti todellista tulotasoa. Keskimäärin jakaumat kuitenkin antanevat oikean kokonaiskuvan.

Yhteinen piirre kaikissa jakaumissa on se, että niiden alkupää, pienituloisten osa, on varsin painottunut. Mikäli kysymys on kaikista veronalaisista tuloista, kuten väestölaskennan aineistoissa, tämä on osoitus siitä, että viljelmillä työskentelevistä varsin suuren osan tulotaso on pieni. Tätä voidaan korjata positiivisilla nettotulonsiirroilla (ks. esim. tulonjakotilaston taulukkoa 12). Pieniä tuloja saaneista suurempi osa on pieniltä ja erikoistumattomilta tiloilta, mutta myös joillakin isoilla tiloilla veronalaiset tulot ovat pieniä. Viimeksi mainituissa tapauksissa syyt voivat johtua verotustekijöistä tai sitten tilojen huonosta hoidosta. Edellisessä tapauksessa yleisin syy on se, että käytettävissä olevilla edellytyksillä (pieni tila, huonot tuotantovälineet, ostopanokset, erikoistumattomuus, korkea ikä) ei voi kovin korkeata maataloustuloa hankkia. Koska muitakaan tuloja ei kovin paljon saada, tulotaso jää alhaiseksi. Huonojen tulojen ongelmasta ei tule tällöin syyttää niinkään maataloutta, vaan ylipäänsä tulon ansaitsemismahdollisuuksien vaikeuksia. Maataloustulo on sivutuloa, mutta muiden mah-

dollisuuksien puuttuessa sen osuus viljelijöille on niin suuri, että se "näyttää" päätulolta.

Kuvattu ongelma on maatalouden yksi pahimmista ongelmista, mutta se ei kuulu maataloustulolain 6. pykälän yhteydessä ratkaistaviin. Pikemminkin tällöin sivutaan koko maaseudun kehittämisen ongelmia (ks. aihetta koskevaa selvitystä, kom. miet. 1983:41). Mainitun pykälän mukaisia viljelijöitä ei suurin osa näistä pienten tilojen pieniä tuloja ansaitsevista viljelijöistä ole. Kuvioiden 22 ja 23 taulukko-osat antavat näiden viljelijöiden tulojen jakaumista tarkemman kuvan. Ko. lainkohdan mukaisia tiloja löydetään hyvin vähän alle 10 peltihehtaarin tiloista, eikä vielä kovin paljon 10 - 19,9 hehtaarin tiloista. Sen sijaan 20 - 99,9 peltihehtaarin tiloista valtaosan voidaan katsoa kuuluvan lainkohdan mukaisiin tiloihin, erityisesti jos nämä ovat erikoistuneita tiloja. Yli 100 hehtaarin tiloistakin suurin osa kuuluu tähän ryhmään, mutta näissä tiloissa on myös varsin paljon ei-perheviljelmäpohjaisia tiloja, joka näkyy mm. laajana palkkatyön käyttönä.

Jos pitäisi arvioida puhtaan tulon jakauman perusteella lainkohdan mukaisten tilojen määrä, on ongelmana kuitenkin kriteerin yksityiskohtainen määrittely. Jos pidettävänä rajakohtana on keskitulotasoa 20 500 markkaa, nähdään kuvion 23 taulukosta hyvin, miten tämä eri tilaryhmissä saavutetaan. Yhteensä tämän rajan ylittäviä tiloja oli noin 65 000. Tuotantosunnittaista tietoa ei ollut käytettävissä, mutta muiden tietojen perusteella tiedämme erikoistuneiden tilojen olevan tässä ryhmässä suhteellisesti enemmän edustettuina. Kriteerin muuttaminen muuttaisi myös tilojen määrää ja niiden jakautumista eri tilaryhmiin. Oheinen luku näyttää kuitenkin suuruusluokaltaan samantapaiselta kuin edellisissä kohdissa esitetyt, joten huonoksi tätäkään kriteeriä ei voitane sanoa.

d) Viljelijöiden maataloudesta saamien nettotulojen osuus kaikista nettotuloista kertoo myös, kuinka suuri merkitys

maataloustulolla heidän tuloihinsa on. Kuvio 21 ja sen taulukko osoittavat, että viljelijöistä on varsin paljon sellaisia, joille maataloudesta saatu tulo ei ole ratkaiseva. Toisaalta maataloustulon merkitys on myös suurelle osalle tärkeä. Vuonna 1980 oli viljelijöistä vain 25 % sellaisia, jotka saivat vähintään puolet nettotuloistaan maataloudesta. Tätäkin rajaa voitaisiin pitää maataloustulolain 6. pykälän mukaisena kriteerinä. Sen mukaan ko. viljelijöitä olisi edellisten mittareiden mukaista vähemmän, noin 40 000.

e) Viljelmistä kuului 85 % luonnollisille henkilöille. Edellä esitetyt tarkastelut eivät ole eritelleet tätä viljelijöiden pääryhmää erilleen, mutta tulkittaessa maataloustulolain 6. pykälää, on vaikea katsoa sen tarkoittavan myös muita kuin luonnollisten henkilöiden omistamia tiloja. Nämä yhteisöjen (kuolinpesät, kunnat, valtio ym.) omistamat tilat olivat myös sikäli poikkeava ryhmä, että niiden keskimääräinen puhdas tulo vuonna 1980 oli negatiivinen.

Eri kohtien perusteella saamme siis varsin suuren haaran maataloustulolain 6. pykälän mukaiseksi tilojen määräksi. Kriteeristä riippuen tiloja on noin 30 000 - 75 000. Pienistä tiloista tällaisia löytyy hyvin vähän, mutta 20 - 99,9 peltihehtaarin tiloista yli puolet, jopa 70 - 80 %.

LÄHDELUETTELO

Tilastokeskuksen tilastojulkaisuista seuraavat:

- Tilastollinen vuosikirja 1971 - 1981
- Väestölaskenta 1980, viljelijöitä ja ammatissa toimivan väestön tuloja koskevat taulut
- Tulonjakotilasto 1979
- Teollisuustilasto 1980
- Maatilatalouden yritys- ja tulotilasto 1973 - 1980
- Maataloustyöntekijöiden palkkatilasto 1980 - 1982

Maatalouden taloudellinen tutkimuslaitos (1982): Tiedonantoja N:o 88. Ajankohtaista maatalousekonomiaa. Eri tuotantosuuntaa harjoittavien kirjanpitoltilojen tuloksia. Tilivuosi 1980. Helsinki.

Maatilahallitus. Maatalouden vuositilastot 1969 - 1981. Helsinki.

Maatilahallitus (1982): Maatalouden tuet ja tulot. Selvitys alueellisen ja tilakoon mukaisen tuen vaikutuksesta maatilojen tuloihin. Helsinki.

Alho, K. (1980): Pääoman tuottoaste, korko ja kansantalouden pääomanmuodostus. Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen tutkimuksia B 26. Helsinki.

Hanhilahti, H. (1980): Maatalouden aluetuki ja viljelijöiden tulot maan eri osissa. Maatalouden tal.tutk.laitos. Tiedonantoja N:o 71. Helsinki.

Hassinen, S. (1980): Maatalouden tuotantorakenteen kehitys. Maatalouden tal.tutk.laitos. Tiedonantoja N:o 66. Helsinki.

Ihamuotila, R. (1983): Suomen maatalouselinkeinoon pääomakanta ja velkaisuusaste vuosina 1961 - 1980. Helsingin yliopiston maatalousekonomian laitoksen julkaisuja, n:o 10. Helsinki.

Komiteanmietintö 1981:5. Maatalouden työpanostoimikunnan mietintö. Helsinki.

Komiteanmietintö 1983:41. Maaseudun kehittämistoimikunnan mietintö II. Helsinki.

Koskenkylä, H. (1979): The definition and measurement of capital and its role in the investment function, Suomen Pankin tutkimusosaston monistettuja tutkimuksia 4, 7.11.1979.

Niemi, I. - Kiiski, S. - Liikkanen, M. (1981): Suomalaisten ajankäyttö 1979. Tilastokeskus. Tutkimuksia n:o 65. Helsinki.

Ramm-Schmidt, R. (1983): STK:n työaika- ja poissaololuokittelu- ja ajankäyttöselvitykset. Suomen tilastoseuran vuosikirja 1982. Helsinki.

Siiskonen, P. (1982): Maatilan emännän työ ja tasa-arvo.
Naisen asema maataloudessa -tutkimusprojekti. Osaraport-
ti II. Pellervon tal.tutk.laitos. Espoo.

Liite 1.

Muutamia painotuksen vaikutusta valaisevia puhdasta tuloa koskevia esimerkkejä

a) Koko maan keskiarvo

Jos se katsotaan MYTT:n taulusta, tulos on 20 528 markkaa. Sama tulos saadaan, jos lasketaan lääneittäisten keskiarvojen keskiarvo painoina estimoidut tilojen lukumäärät lääneissä. Siis estimoinnin lähtökohtana on ollut saada nimenomaan tämä hierarkia loogisesti oikeaksi. Sitä vastoin, jos keskiarvo lasketaan painottaen peltoalaluokittain, saadaan hiukan pienempi luku = 20 458 markkaa. Tätä eroa ei voi pitää olennaisena, mutta sen sijaan huolestuneempia pitää olla luvuista, jotka on laskettu tuotantosuunnittain painotettuna. Tällöin saadaan kun

- painot on otettu tuotantosuunnittain peltoalan mukaan
= 19 602 markkaa
- painot on otettu tuotantosuunnittain alueittain
= 18 652 markkaa.

Nämä luvut eroavat perusluvusta jo noin 5 - 10 %.

b) Uudenmaan ja Lapin läänin keskiarvot

	Uusimaa	Lappi
Perusluvut julkaisusta	24 845	8 923
Tuotantosuunnittaiten keskiarvo	22 528	8 163
Maan peltoaloilla painotettu keskiarvo	17 501	16 187

Erityisesti viimeksi mainittu luku antaa tulosta erilaisen käsityksen. Se ei ole oikea keskiarvo, mutta soveltuu paremmin lääneittäiseen vertailuun. Uudenmaan lääniä koskevat peltoalaluokittaiset keskiarvot olivat kaikissa luokissa pienempiä kuin maan keskiarvot, mutta silti Uudenmaan kokonaiskeskiarvo oli selvästi eli noin 4 000 markkaa suurempi. Tämä osoittaa selvästi suoran vakioimattoman

Liite 1. jatk.

keskiarvon heikkouden. Syynä on erilainen tilojen pelto-
alarakenne, joka Uudellamaalla nostaa keskiarvoa ja Lapis-
sa laskee. Ko. vakiointi nostaa ne lähes samalle tasolle,
mutta jälkeen maan keskitasosta kuitenkin.

Liite 2.

Näkökohtia täystyöllisen viljelijän vuosityöajan määrittelymiseksi

Palkansaaja katsotaan täystyölliseksi tai kokoaikaiseksi, jos hän työskentelee päivittäin noin 8 tuntia. Joillakin ryhmillä määrä voi olla suurempi, myös kausittaista vaihtelua voi esiintyä mm. kesätyöajan muodossa. Eräiltä osin työajan määrittely on lisäksi epäselvä. Tyypillisiä tällaisia ovat esimerkiksi varallaoloajat ja päivystysajat, joilta ei makseta täyttä palkkaa, jolleivät ne edellytä varsinaisia työsuorituksia. Edellä mainitut työajat katsotaan yleensä säännölliseksi tai normaaliksi työajaksi. Sen lisäksi palkansaaja voi tehdä ylitöitä. Myös hän voi olla sivutyössä muualla. Tällaisiin töihin käytetty aika on kuitenkin kokonaisuudessaan varsin pieni, keskimäärin 5 - 7 % (ks. Ramm-Schmidt (1983) ja TK:n tulonjakotilasto). Työajan lisäksi palkansaaja käyttää aikaa työmatkaan, työpäivää kohti noin 40 minuutta (ks. Nieminen ym. (1981)).

Viljelijän työaika ja sen täystyöllisyysaste ei ole määriteltävissä niin yksinkertaisesti kuin palkansaajan. Osa viljelmän töistä on tehtävä kaikkina viikonpäivinä. Myös työrytmi vaihtelee tuotantosunnasta ja vuodenajasta toiseen. Viljelijän työajan mittaaminen ei myöskään ole yhtä selkeätä kuin palkansaajan: se on maatilahallituksen tilastoon laskettu viljelijän oman arvion perusteella. Näistä vaikeuksista huolimatta pyritään tässä liitteessä esittämään arvioita sille vuosityöajalle, joka vastaisi täystyöllisyyden tasoa.

Otetaan vuosityötuntien arviointien lähtökohdaksi teollisuustyöntekijöiden keskimääräinen vuosityöaika. Se oli vuonna 1980 Tilastokeskuksen teollisuustilaston mukaan noin 1 710 tuntia. Nämä tunnit olivat tehtyjä työtunteja, joihin ei lasketa sairauteen, lomaan, koulutukseen tms. syyhyn perustuvia poissaoloja. Viljelijän työaika-

Liite 2. jatk.

tiedustelu ei sisällä erittelyä näihin tekijöihin, mutta todennäköistä on, että työaika sisältää joitakin tällaisia poissaoloja. Arvioidaan näiden määrä 20 - 60 tunniksi. Viljelijän työmatkat ovat mitättömiä (ks. Niemi ym. (1981)), asiointimatkat (viljelyä koskevien ja kotitalouteen liittyvien matkojen yhdistelmät) kuuluvat yleensä myös työaikaan. Palkansaaja käyttää työmatkoihin vuodessa noin 170 tuntia (Niemi ym.). Oletetaan asiointimatkojen "edut" vuodessa 20 - 70 tunniksi. Tällöin saadaan täystyöllisen viljelijän "perustyöajaksi" 1 920 - 2 010 tuntia.

Olkoon tämän "perustyöaika" ns. (a)-vaihtoehto. Sitä ei kuitenkaan voitane katsoa tyypillisen viljelijän kohtuulliseksi keskimääräiseksi vuosityöajaksi. Muita vaihtoehtoja esitetään seuraavassa.

b) Luonteva tapa on tutkia muilla perusteilla (esim. yhteenvedossa esitetyllä tavalla) täystyöllisiksi todettujen ja rationaalisesti hoidettujen tilojen työaikaan varsinaista viljelijää kohti. Jakauman tyypillinen kohta, ns. moodi, voitaisiin katsoa kyseisen ajankohdan täystyöllisyyden normaaliksi tasoksi. Tällä tasolla ei olisi mitään yhteyttä kohdan (a) perustyöaikaan. Se voisi olla pienempi tai suurempi ja voisi myös muuttua eri tavoilla.

c) Viljelijän ja palkansaajan työhön käytettyä aikaa voidaan verrata myös TK:n ajankäyttötutkimuksen mukaan (Niemi ym. (1981)). Koska naispuolisten viljelijöiden työajasta kuluu varsin merkittävä osa kotitaloustöihin, on oikeampaa suorittaa vertailu pelkästään miesten osalta. Ansiotyöhön (työmatkat mukaan lukien) käyttivät miespuoliset viljelijät 7,20 tuntia ja palkansaajat 6,07 tuntia, keskimäärin päivää kohti. Vuositasolla nämä tekevät viljelijöillä 2 677 tuntia ja palkansaajilla 2 233 tuntia. Nämä tunnit sisältävät myös muut työt kuin pääammatin työt, mutta niiden määrää ei voida erottaa selkeästi. Jos

Liite 2. jatk.

pidettäisiin oikeana, että kummallakin ryhmällä pitäisi näitä muita töitä olla yhtä paljon, esimerkiksi palkansaajalle normaalit 5 - 7 %, saataisiin kohtuullisiksi vuosityötunneiksi viljelytöissä noin 2 500 tuntia ja palkansaajan töissä noin 2 100 tuntia.

d) Koska viljelytöitä tulee tehdä myös viikonvaihteessa, ainakin jos on eläimiä, voitaisiin pitää luonnollisena, että viljelijän tulee normaalistikin tehdä enemmän töitä vuosittain kuin tavallisen palkansaajan. Tosin eräät palkansaajaryhmät voivat joutua olemaan hyvinkin pitkiä työrupeamia kerrallaan työhön sidottuja (esim. päivystävät lääkärit, palomiehet ja talonmiehet) ja heidän työmääränsäkin nousee aika suureksi. Oletetaan tässä koemielessä, että viljelijä joutuu tekemään keskimäärin 5-10 tuntia työviikossa (so. 12,5 % - 25 %) enemmän töitä kuin palkansaaja. Tällöin hänen vuosityöaikansa olisi 2 160 - 2 510 tuntia, lähtien kohdan (a) pohjalta.

e) Kuvioiden 12 ja 10 oheistaulukoiden mukaan miesviljelijän maataloustöihin käyttämä aika oli 75,9 % hänen kaikkiiin töihin käyttämästään ajasta. Vastaava luku naisviljelijällä oli 46,5 %. Peltoalan mukaan vaihtelut eivät olleet kovin suuria, miehillä noin 58 prosentista 81 prosenttiin ja naisilla noin 30 prosentista 49 prosenttiin. Teollisuustyöntekijä käytti pääammattinsa töihin sen sijaan 93 - 95 %. Viljelijä kykeni siten tekemään maataloustöiden lisäksi noin 17 - 19 % enemmän muita töitä kuin teollisuustyöntekijä keskimäärin. Hänen "työkapasiteettinsa" oli siis tämän verran suurempi. Jos katsottaisiin oikeutetuksi, että tämän kapasiteetin tulisi olla yhtä suuri, saataisiin miesviljelijän normaaliksi maataloustöihin käytetyksi vuosityöajaksi keskimäärin noin 2 250 - 2 390 tuntia, jos palkansaajan vastaava määrä olisi kohdan (a) mukainen. Tämä luku vaihtelee melko paljon tilan koosta, tuotantosunnasta ja sivutoimialojen määrästä riippuen. Jakaumatietoa ei kuitenkaan ollut saatavissa.

Liite 2. jatk.

f) Maataloustöistä ei ole maksettu yleensäkään yhtä paljon palkkaa kuin teollisuustyöissä. TK:n maataloustyöntekijöiden ja teollisuustyöntekijöiden palkkatilastojen mukaan ero oli vuonna 1980 (vanhan maat.työnt. tilaston mukaan) 19 % ja vuonna 1982 (uudistetun tilaston mukaan) 30 %. Jos katsottaisiin, että kummankin ryhmän tulisi saada yhtä paljon palkkaa, pitäisi maataloustyöntekijöiden tehdä vastaavasti enemmän töitä. Jos tämä ero viettäisiin samanlaisena viljelijätasolle, saataisiin viljelijän "oikeutetuksi" keskimääräiseksi vuosityöajaksi 2 280 - 2 610 tuntia, kohdan (a) pohjalta laskettuna.

g) Yhteenveto-osan ensimmäisessä kappaleessa on osoitettu, että viljelytöihin palkattujen keskipalkka tuntia kohti jää erityisesti pienillä tiloilla maataloustyöntekijöiden palkkatilaston mukaisia lukuja pienemmäksi. Ilmeisenä syynä on ollut "liian suurien" tehollisten työtuntien ilmoittaminen. Mikäli tämä pitäisi paikkansa myös viljelijöiden itsensä osalta, pitäisi työtunteja vähentää vastaavasti tai ottaa vuosityötuntien vertailuluku isommaksi. Jälkimmäisen mukaan (ks. taulukon 16 keskiarvo) viljelijän normaaliksi vuosityöajaksi tulisi keskimäärin noin 2 420 - 2 540 tuntia, kohdan (a) pohjalta laskettuna.

YHTEENVETONA esitetyistä laskelmista kohdista (a) - (g) näemme, että viljelijän keskimääräinen normaali maataloustöihin käyttämä työaika vuoden 1980 tason mukaan olisi noin 1 900 - 2 600 tuntia, painottuen välin keskipaikkeille. Tilakohdista saataisiin epäilemättä rajojen ulkopuolisia tuloksia, mutta tätä ei voitu tietojen puuttuessa tutkia.